

TRØNDELAG TEATER

VILDANDEN

av Henrik Ibsen

Bearbeidet av Runar Hodne og Kristian Seltun

Premiere på Hovedscenen 23.september 2017

FØRSTE AKT

I Grosserer Werles hus.

Pettersen er i forstuen. Gamle Ekdal kommer til syne fra høyre i stuen. Han er kledd i en loslitt kawai med høy krave; ulne vanter; i hånden en stokk og en skinnhue; under armen en pakke i pappomslag.

PETTERSEN

Hva faen, kommer det noen her nå!

(Går mot Ekdal)

Jøss – hva vil *du* her inne.

EKDAL

Jeg må inn på kontoret, Pettersen.

PETTERSEN

Kontoret stengte for en time siden.

EKDAL

Vær så snill, Pettersen, og la meg slippe inn.

PETTERSEN

Pass endelig på at du går ut igjen den riktige veien; vi har gjester.

EKDAL

Vet det nok – hm! Takk, gammel god venn. Takk.

(Mumler sakte)

Torsk!

Han går inn på kontoret; Pettersen lukker døren etter ham.

Døren til spisesalen slås opp. Fru Sørby kommer til syne. I bakgrunnen går selskapet fra bordet.

FRU SØRBY

Pettersen, kan du servere kaffen inne i musikksalen?

PETTERSEN

Med glede, fru Sørby.

De går.

Grosserer Werle og Gregers Werle kommer ut, etter hvert også Hjalmar Ekdal.

GROSSERER WERLE

Jeg tror ikke noen la merke til det, Gregers.

GREGERS

Hva da?

GROSSERER WERLE

La ikke du heller merke til det? Vi var tretten til bords.

Vi er ellers vant med alltid å være tolv.

HJALMAR

(Som har hørt hele samtalen.)

Du skulle ikke ha invitert meg, Gregers.

GREGERS

Hva? Det heter jo at dette selskapet skal være for *meg*. Og så skulle jeg ikke
invitere min eneste og beste venn –

HJALMAR

Men jeg tror ikke at din far liker det. Jeg er jo aldri her ellers.

GREGERS

Men jeg ville se deg, og jeg reiser snart igjen. Vi har ikke sett hverandre på
syttten år.

HJALMAR

Er det så lenge?

GREGERS

Ja, det er faktisk det. Hvordan har du det? Du ser godt ut. Nesten blitt litt
fyldig.

HJALMAR

Fyldig vet jeg ikke, men mer mandig nå enn den gang.

GREGERS

Ja, det er du.

Hvordan går det med din far?

HJALMAR

Min stakkars ulykkelige far bor hjemme hos meg. Han har ingen andre i hele verden. Men dette erå tungt for meg å snakke om. Si meg heller hvordan du har hatt det der oppe på verket.

GREGERS

Deilig ensomt!

HJALMAR

Takk, Gregers, for invitasjonen. For nå skjønner jeg at du ikke lenger har noe i mot meg.

GREGERS

(forundret)

Skulle jeg ha noe i mot deg?

HJALMAR

Ja. Det var jo på hengende håret at ikke også din far ble trukket med inn i disse skrekkelige historiene.

GREGERS

Og derfor skulle jeg ha noe i mot deg? Hvem er det som har innbilt deg det?

HJALMAR

Din far.

GREGERS

Far! Var det derfor du aldri lot høre fra deg?

HJALMAR

Din far sa at det ikke var verdt at jeg skrev til deg.

GREGERS

(ser hen for seg)

Merkelig. Men si meg, Hjalmar, – er du tilfreds som fotograf?

HJALMAR

(sukker lett)

Kan egentlig ikke si annet. Til å begynne med var det litt uvant for meg.

Men alt annet var jo også forandret. Fars store ruin, skammen og skjenselen. Jeg kunne jo ikke tenke på å fortsette å studere, der var ikke en skilling til overs, tvert i mot gjeld til din far. – Så jeg syntes det var best å komme ut av alle gamle forhold. Det var især din far som rådet meg til det, og tok seg så hjelpsomt av meg –

GREGERS

Gjorde far?

HJALMAR

Ja. Hvor skulle *jeg* ta pengene fra til å innrette et atelier og etablere meg?

Jeg forsto på ham at han hadde skrevet det til deg.

GREGERS

Han må ha glemt det. Så det var altså *far* –!

HJALMAR

Ja. Han har aldri villet at folk skulle få vite det, men det var ham. Det var også han som satt meg i stand til å gifte meg. Eller kanskje – vet du ikke det heller?

GREGERS

Nei, det visste jeg faktisk ikke. Men, kjære Hjalmar, jeg kan ikke få sagt hvor mye dette gleder meg – og nager meg. Jeg har kanskje tatt feil av far, likevel – i enkelte deler. For dette viser jo hjertelag, en slags samvittighet –

HJALMAR

Samvittiget –?

GREGERS

Ja, eller hva du vil kalle det da. Nei, jeg har ikke ord for hvor glad jeg er for å høre dette om far. – Ja, du er gift, du, Hjalmar. Det er lenger enn jeg noensinne bringer det til. Og du er lykkelig som gift mann?

HJALMAR

Ja, jeg er det. Hun er en så flink og så bra en kone som noen mann kan forlange. Du ville ikke kjenne Gina igjen.

GREGERS

Gina?

HJALMAR

Ja, husker du ikke at hun het Gina?

GREGERS

Hvem het Gina?

HJALMAR

Husker du ikke at hun tjente her i huset en tid?

GREGERS

Er det Gina Hansen –?

HJALMAR

Ja, selvfølgelig er det Gina Hansen.

Men jeg vet da bestemt at din far skrev til deg at jeg hadde giftet meg.

GREGERS

Jo, det gjorde han riktignok; men ikke at – Jo, vent litt – kanskje likevel – når jeg tenker meg om. Men hvordan gikk det til at du ble kjent med Gina?

HJALMAR

Det gikk ganske rakt det. Hun ble jo ikke så lenge her i huset, for her var så mange forstyrrelser den tiden; din mors sykdom – alt det kunne ikke Gina stå i, og så sa hun opp og flyttet. Det var året før din mor døde.

GREGERS

Det var samme år. Jeg var oppe på verket den gangen. Men etter det?

HJALMAR

Så bodde hun hjemme hos sin mor – som også hadde et pent og hyggelig værelse å leie ut. Og det ga din far meg anslag på. Og der – der var det jeg egentlig lærte Gina å kjenne.

GREGERS

Og det ble til forlovelse?

HJALMAR

Ja.

GREGERS

Og det var *da* du begynte med fotografering?

HJALMAR

Ja, for jeg ville jo gjerne komme i gang og stifte bo jo før jo heller. Og så fant både din far og jeg ut at dette med fotografering var det enkleste. Det syntes Gina også. Gina hadde dessuten lært seg å retusjere.

GREGERS

Det passet da vidunderlig godt sammen.

Fru Sørby kommer inn med grosserer Werle under armen, samt et par av gjestene, hos oss representert ved Kammerherre Balle.

KAMMERHERRE BALLE

(Til fru Sørby)

Men herre gud, er det sant at du har opphevet røykefriheten?

FRU SØRBY

Ja, her er det forbudt.

KAMMERHERRE BALLE

Og det tillates ikke å gå en liten smule over streken, fru Berta? Virkelig aldeles ikke?

FRU SØRBY

Ikke i noen henseende, Kammerherre Balle.

WERLE

Hva er det *du* står og ser på Hjalmar?

HJALMAR

Bare et bilde.

KAMMERHERRE BALLE

Aha, fotografier! Ja, det er saktens noe for deg. Har du ikke tatt med noen av dine egne? Det skulle du ha gjort. Det er så godt for fordøyelsen å sitte og se på bilder.

GREGERS

Du må snakke med, Hjalmar.

FRU SØRBY

Balle mener at blir man invitert til middag, så skal man arbeide for føden.

KAMMERHERRE BALLE

Tror ikke du at tokaier må anses som en forholdsvis sunn drikk for magen?

WERLE

Den tokaier dere fikk i dag er fra en av de aller fineste årgangene.

HJALMAR

Er det noen forskjell på årgangene?

KAMMERHERRE BALLE

Nei, du er god!

WERLE

Deg lønner seg ikke å servere edel vin til.

KAMMERHERRE BALLE

Det er med tokaieren som med fotografier, herr Ekdal. Det må solskinn til.

Eller er det kanskje ikke slik?

HJALMAR

Jo, lyset gjør sitt.

FRU SØRBY

Akkurat som med kammerherrene. De trenger også solskinn.

KAMMERHERRE BALLE

En spydighet på min bekostning!

Gamle Ekdal kommer ut fra kontoret. Latter og passiar forstummer mellom gjestene. Hjalmar farer sammen ved synet av sin far, setter sitt glass fra seg og vender seg mot kaminen.

EKDAL

(Ser ikke opp, men gjør korte bukk til sidene i det han går og mumler.)

Er kommet den gale veien. Porten lukket. Ber om forlatelse.

GREGERS

(Med åpen munn og stirrende øyne, til Hjalmar.)

Men det var da vel aldri –!

KAMMERHERRE BALLE

Hva var det for noe? Hvem var det?

GREGERS

Å, det var ingen.

KAMMERHERRE BALLE

(Til Hjalmar.)

Kjente *du* den mannen?

HJALMAR

Jeg vet ikke –; jeg la ikke merke til –

FRU SØRBY

(Hvisker til Pettersen)

Pettersen, stikk til ham noe der ute; noe riktig godt.

GREGERS

(Sakte og rystet, til Hjalmar)

Det var altså virkelig ham!

HJALMAR

Ja.

GREGERS

Og du nektet at du kjente ham!

HJALMAR

Men *kunne* jeg –

GREGERS

– kjennes ved din far?

Samtalen mellom gjestene, som har vært ført med lavt mæle, slår nå over i en tvungen høyrøstethet.

KAMMERHERRE BALLE

Har du ikke et lite dikt å deklamere for oss, herr Ekdal? Før i tiden gjorde du det så fint.

HJALMAR

Jeg kan dessverre ikke huske noe.

KAMMERHERRE BALLE

Det var dumt. Hva skal vi da finne på? Skal vi spille litt sammen, fru Berta?

FRU SØRBY

Ja, la oss det.

Kamerherre Balle ut.

HJALMAR

Gregers – jeg vil gå!

FRU SØRBY

Går du, Ekdal?

HJALMAR

Ja.

FRU SØRBY

Hils Gina. Og si at jeg kommer innom henne en av dagene.

HJALMAR

Takk.

Ut.

FRU SØRBY

(Rolig til Pettersen, som er kommet tilbake.)

Nå, fikk så den gamle noe med?

PETTERSEN

Jada, jeg stakk til ham en flaske konjakk.

Konjakk er det beste han vet, fru Sørby.

Begge ut.

GREGERS

(Til Werle.)

Far, jeg må snakke litt med deg.

WERLE

Kan det ikke vente til vi blir alene?

GREGERS

Nei.

Løyntnant Ekdal sto deg jo en gang så nær.

WERLE

Ja, dessverre, han sto meg nok altfor nær. Det fikk jeg svi for i mange år.

GREGERS

Var han den eneste skyldige?

WERLE

Hvem ellers, mener du!

GREGERS

Han og du var sammen om det store skogkjøpet –

WERLE

Det var han som drev ulovlig hogst på statens grunn. Det var han som sto for hele driften der oppe. Jeg hadde ikke greie på hva løyntnant Ekdal foretok seg.

GREGERS

Han hadde nok ikke selv greie på hva han foretok seg.

WERLE

Han ble dømt og jeg frifunnet.

GREGERS

Jeg vet at det ikke var noen beviser.

WERLE

Er det såne ting du har gått og grublet på i alle disse årene der oppe? Jeg kan forsikre deg, Gregers, – her i byen er disse historiene glemt for lenge siden – for *mitt* vedkommende.

GREGERS

Men den ekdalske familie da!

WERLE

Da Ekdal kom på frifot igjen var han en nedbrutt mann, helt ubehjelpelig. Du kan tro meg på mitt ord, Gregers; jeg har strukket meg så langt jeg har kunnet, om jeg ikke skulle blottstille meg og gi næring til all slags mistanke og folkesnakk –

GREGERS

Mistanke –? Akkurat.

WERLE

Jeg har skaffet Ekdal skrivearbeid fra kontoret, og jeg betaler ham langt, langt mer enn arbeidet hans er verdt. Tror du kanskje ikke det er sant? I bøkene står det riktignok ikke noe om det, for såne utgifter bokfører jeg aldri.

GREGERS

(tar mot til seg)

Har du bokført hva det kostet deg å la Hjalmar Ekdal lære fotografering?

WERLE

Hvordan da, bokført?

GREGERS

Jeg vet at det var du som betalte det. Og jeg vet også at det var du som satte ham så rikelig i stand til å etablere seg.

WERLE

Og så heter det seg likevel at jeg ikke har gjort noe for Ekdals!

GREGERS

Den tiden da du tok deg så varmt av din gamle venns sønn – var ikke det på samme tid som han skulle til å gifte seg?

WERLE

Pokker vet.

GREGERS

Du skrev til meg den gangen, et forretningsbrev naturligvis, og i et tillegg sto det, ganske kort, at Hjalmar hadde giftet seg med en frøken Hansen.

WERLE

Ja hun het det.

GREGERS

Men du skrev ikke noe om at den frøken Hansen var Gina Hansen, – vår tidligere hushjelp.

WERLE

Nei, for jeg tenkte ikke at du interesserte deg særlig mye for vår tidligere hushjelp.

GREGERS

Nei, det gjorde jeg heller ikke. Men – det var nok andre her i huset som interesserte seg særlig for henne.

WERLE

Hvordan kan han, den utakknemlige, han, fotografen – hvordan drister han seg til å komme med sånne beskyldninger!

GREGERS

Hjalmar har ikke nevnt dette her med et ord.

WERLE

Hvor har du det fra da?

GREGERS

Det har min stakkars ulykkelige mor sagt.

WERLE

Ja, jeg kunne nesten tenke meg det. Hun og du. Det var hun som fra først av fikk ditt sinn vendt bort ifra meg.

GREGERS

Nei, det var alt det hun måtte lide og tåle til hun gikk så ynkelig til grunne.

WERLE

Hun måtte ikke lide og tåle noe som helst! Men sykelige og overspente mennesker er det ikke noen rå med. Og så går du og roter deg ned i all slags rykter og bakvaskelser mot din egen far.

Hva skal det være godt for at du går år ut og år inn der oppe på verket som en simpel kontorist? – Jeg vil foreslå at du går inn i firmaet.

GREGERS

I ditt firma?

WERLE

Ja

GREGERS

Som kompanjong?

WERLE

Vi behøvde jo ikke stadig å være sammen for *det*. Du kunne jo overta forretningene her i byen, så flyttet jeg opp til verket.

GREGERS

Vil du det?

WERLE

Jeg er ikke lenger så arbeidsfør som jeg tidligere var. Jeg blir nødt til å skåne øynene, Gregers.

GREGERS

Noe sånt hadde jeg aldri sett for meg.

WERLE

Hør her, Gregers; vi er forskjellige i mangt og mye. Vi er likevel far og sønn.

Jeg er en ensom mann, Gregers. Har alltid følt meg ensom, men mest nå, når jeg begynner å dra på alderen. Jeg trenger å ha noen rundt meg –

GREGERS

Du har jo fru Sørby.

WERLE

Ja det har jeg. Og hun er så å si blitt uunværlig for meg. Hun lever opp i huset -

GREGERS

(avbryter ham)

Tenker du å gifte deg med henne?

WERLE

Ville det være deg imot?

GREGERS

Nei, på ingen måte.

WERLE

Du har lettet en tung sten fra mitt bryst

GREGERS

Nå skjønner jeg hva du har bruk for meg til.

WERLE

Ha bruk for deg?

GREGERS

I anledning Fru Sørby skal det stelles i stand familieliv her i huset. Tablå mellom far og sønn! Det blir noe nytt, det! For det vil jo unektelig ta seg godt ut når man kan fortelle at sønnen har skyndet seg hjem til den aldrende fars bryllupsfest. Hva blir det så igjen av alle ryktene om hva den avdøde måtte lide og holde ut? Ikke et fnugg. Hennes sønn legger dem jo døde.

WERLE

Gregers – jeg tror ikke det finnes den mann i verden du har mer imot enn meg.

GREGERS

Jeg har sett deg på for nært hold.

WERLE

Du har sett meg med din mors øyne. Men du skal huske på at de øynene
var – omtåket iblant.

GREGERS

Men hvem bærer skylden for mors ulykkelige svakhet? Det gjør du og alle
disse –! Den siste av dem var dette kvinnemennesket som Hjalmar Ekdal ble
spleiset sammen med når du ikke lenger –

WERLE

Ord ut og ord inn som om jeg hørte din mor.

GREGERS

(uten å se på ham)

Og der sitter han nå, han med sitt store troskyldige barnesinn midt i
bedraget, og vet ikke at det han kaller sitt hjem, er bygget på en løgn. Når
jeg ser tilbake på din ferd, er det som om jeg så ut over en slagmark med
knuste menneskeskjebner.

WERLE

Jeg tror nesten at kløften er for stor mellom oss to.

GREGERS

Det har jeg sett. Derfor tar jeg min hatt og går. For nå øyner jeg endelig en oppgave å leve for.

WERLE

Hva slags oppgave?

GREGERS

Du ville bare le om du hørte det.

WERLE

En ensom mann ler ikke så lett, Gregers.

GREGERS

(peker ut mot bakgrunnen)

Se far – der leker fru Sørby blindebukk med kammerherrene. God natt og farvel.

ANDRE AKT

Hjalmar Ekdals atelier.

GINA

Hedvig!

Hedvig hører det ikke.

GINA

Hedvig!

HEDVIG

(ser opp)

Ja, mor?

GINA

Kjære Hedvig, nå må du ikke sitte å lese lenger.

HEDVIG

Kan jeg ikke få lese litt til? Bare litt?

GINA

Nei, nei, nå skal du legge den boken ifra deg.

GINA

Kan du huske hvor mye vi ga for smøret i dag?

HEDVIG

1 krone og 65 øre.

GINA

Det er riktig. Det er svært så mye smør det brukes her i huset. Og så var det til spekepølse, og til ost – og så var det til skinke.

HEDVIG

Og så var det øl.

GINA

Ja. Det baller på seg, men det trengs jo.

HEDVIG

Og så trengte jo ikke du og jeg noe varmt til middag, siden far var ute.

GINA

Nei, og det var jo bra. Og så tok jeg jo også inn åtte kroner og femti for fotografiene.

HEDVIG

Ble det så mye!

GINA

Akkurat åtte kroner og femti.

Taushet.

HEDVIG

Er det ikke morsomt å tenke på at far er i et stort middagsselskap hos grosserer Werle?

Kort pause.

HEDVIG

Jeg gleder meg så umåtelig til at far skal komme hjem. For han lovte at han skulle be fru Sørby om noe godt til meg.

Gamle Ekdal, med papirpakken under armen og en annen pakke i frakkelommen kommer inn gjennom entredøren.

GINA

Så sent bestefar kommer hjem i dag.

EKDAL

De hadde stengt kontoret.

HEDVIG

Ga de deg noe nytt å skrive av?

EKDAL

Hele pakken her.

HEDVIG

Du har en pakke til.

EKDAL

Det er ikke noe.

(åpner en dør i bakgrunnen)

Hysj!

(kikker en stund inn rommet før han lukker døren)

He-he! De sover alle i hop.

HEDVIG

Er du sikker på at hun ikke fryser i den kurven, bestefar?

EKDAL

Fryser? I alt det strået?

Ekdal går inn på sitt rom.

HEDVIG

Tror du de sitter ved middagsbordet ennå? Tenk, all den deilige maten som far får spise! Jeg er sikker på at han er glad og fornøyd når han kommer.

Gamle Ekdal kommer inn igjen og går ut på kjøkkenet og henter seg varmt vann.

EKDAL

Jeg må hente varmt vann.

Ja, jeg skal skrive, og blekket er blitt som en grøt.
I kveld vil ikke ha noen inn på rommet. Ikke noen –

Går inn på romet sitt.

GINA

Kan du skjønne hvor han har fått penger fra?

HEDVIG

Han må ha fått seg en flaske på kreditt et sted.

GINA

Stakkars gamlefar, han får ikke noe på kreditt.

Hjalmar Ekdal, i yttertøy, kommer inn.

GINA

Er du der alt!

HEDVIG

Tenk at du kommer nå, far!

HJALMAR

Ja, nå gikk nok de fleste.

HEDVIG

Så tidlig?

HJALMAR

Ja, det var jo et middagsselskap.

De hjelper ham av med yttertøyet.

HEDVIG

Var det mange der?

HJALMAR

Å nei, ikke mange. Vi var en 12–14 til bords.

GINA

Og du fikk snakket med alle sammen?

HJALMAR

Litt, men det var nå særlig Gregers som la beslag på meg.

– Er ikke den gamle kommet hjem?

HEDVIG

Jo, han sitter inne og skriver.

HJALMAR

Sa han noe?

GINA

Nei, hva skulle han si?

Gamle Ekdal, med en tent tobakkspipe, kommer ut fra rommet.

EKDAL

Kommet hjem? Syntes nok jeg hørte det var deg som snakket.

HJALMAR

Jeg kom nå nettopp.

EKDAL

Du så meg nok ikke, du?

HJALMAR

Nei, men de sa du var gått igjennom – og så ville jeg følge deg.

EKDAL

Hm, snilt av deg, Hjalmar. – Hvem var de, alle de folkene?

HJALMAR

Å det var forskjellige. Kammerherre Balle og kammerherre – sånn og sånn;
jeg vet ikke –

EKDAL

Hører du *det*, Gina. Han har vært sammen med bare kammerherrer.

GINA

Ja, det er nok svært fint i det huset nå.

HEDVIG

Sang kammerherrene, far? Eller leste de opp noe?

HJALMAR

Nei, det bare vrøvlet. Så ville de ha *meg* til å deklamere for seg, men det fikk de meg ikke til. – En skal ikke straks stå på pinne for alle og enhver.

(spaserer om på gulvet)

Jeg gjør det iallfall ikke.

EKDAL

Nei, nei, Hjalmar er ikke så liketil, han.

HJALMAR

Jeg vet ikke hvorfor just *jeg* skal sørge for underholdningen, når jeg er ute en gang iblant. La de andre anstrenge seg. La dem vær så god gjøre nytte for all den gode mat de får.

GINA

Men det sa du vel ikke?

HJALMAR

De fikk så menn høre noe av hvert.
Siden kom vi i en disputt om tokaiervin.

EKDAL

Tokaiervin, du? Det er fin vin, det.

HJALMAR

Den *kan* være fin. Men jeg skal si deg, ikke alle årgangene er like fine; det kommer an på hvor mye sollys druene har fått.

GINA

Nei, du vet nå alt du, Hjalmar.

EKDAL

Og det ga de seg til å disputere om.

HJALMAR

De ville prøve på det, men så fikk de den beskjed at det var likedan med kammerherrer. Av dem var heller ikke alle årganger like fine – ble det sagt.

EKDAL

He he! Og det fikk de på sin tallerken?

HJALMAR

Like opp i øynene fikk de det.

EKDAL

Gina – han sa det like opp i øynene på kammerherrene.

GINA

Tenk det, like opp i øynene.

HJALMAR

Ja, men jeg vil ikke at det skal snakkes om det. Det var jo hyggelige, gemyttlige mennesker; skulle jeg såre dem? Nei.

HEDVIG

Så morsomt det er å se deg i kjole. Du tar deg godt ut i kjole, far!

HJALMAR

Ja, synes du ikke det?

Ah, det kjennes mer hjemlig. Dette passer også bedre til hele min skikkelse, synes du ikke det, Hedvig?

HEDVIG

Ja, det tar seg godt til barten og det store krøllete håret.

HJALMAR

Krøller vil jeg ikke kalle det, jeg vil snarere si – lokker.

HEDVIG

Ja, for det er så store krøller.

HJALMAR

Lokker.

HEDVIG

Far!

HJALMAR

Ja, hva er det?

HEDVIG

Å, du vet godt hva det er.

HJALMAR

Nei, det vet jeg ikke.

HEDVIG

Nå skal du ikke pine meg lenger!

HJALMAR

Men hva er det da?

HEDVIG

Ikke tull, far! Du vet jo alt det gode du lovte meg.

HJALMAR

Å – nei tenke at jeg skulle glemme det!

HEDVIG

Nei, nå bare lurer du meg, far! Å, det er dårlig gjort! Hvor har du det?

HJALMAR

Jo så sannelig glemte jeg det ikke. Men vent litt! Jeg har noe annet til deg,
Hedvig.

går hen og søker i jakkelommen

HEDVIG

(hopper og klapper i hendene)

Å mor, mor!

GINA

Ser du; når du bare er tålmodig, så –

HJALMAR

(med et papir)

Se, her har vi den.

HEDVIG

Det der? Det er jo bare et papir.

HJALMAR

Det er spiseseddelen; hele spiseseddelen. Her står det ”Meny”. Det betyr
spiseseddel.

HEDVIG

Har du ikke noe annet?

HJALMAR

Jeg har jo glemt det andre, hører du. Sett deg nå og les menyen, så skal jeg beskrive for deg etterpå, hvordan rettene smaker.

HEDVIG

Takk.

Hun setter seg, men uten å lese; Gina gjør tegn til henne; Hjalmar merker det

HJALMAR

(driver om på gulvet)

Det er da også de utroligste ting en familieforsørger må tenke på; og glemmer en bare det aller minste – så er det straks sure miner. Nå, en venner seg til *det*, også.

(stanser ved Ekdal)

Har du vært der inne i kveld, far?

EKDAL

Det kan du være sikker på. Hun har lagt seg i kurven.

HJALMAR

Nei, *har* hun lagt seg i kurven! Hun begynner altså å venne seg til den.

EKDAL

Ja, det var jo det jeg tenkte. Men nå, ser du, nå er det noen små greier –

HJALMAR

Noen forbedringer, ja.

EKDAL

Men de *må* gjøres.

HJALMAR

Ja, la oss snakke litt om de forbedringene.

EKDAL

Ja! Hm, tror jeg vil stappe pipen først. Må nok rense den også. Hm.

Han går inn til seg.

GINA

Rense pipen, du.

HJALMAR

Ja ja, la ham bare –; Har det kommet nye bestillinger?

GINA

Nei, dessverre. I morgen har jeg ikke annet enn de to portrettene som du
vet.

HJALMAR

Ikke noe annet? Å nei, når man ikke er om seg, så –

GINA

Men hva skal jeg gjøre? Jeg averterer i avisene alt det jeg orker.

HJALMAR

Ja, avisene, avisene; du ser hva det er godt for. Og så har det vel ikke vært noen her og sett på værelset heller?

GINA

Nei, ikke ennå.

HJALMAR

Nei, når man ikke er *om* seg, så –. Man må ta seg riktig sammen, Gina.

HEDVIG

Skal jeg ikke hente fløyten til deg, far?

HJALMAR

Nei, ingen fløyte; *jeg* behøver ingen gleder her i verden.

Jo, jeg skal så menn arbeide i morgen; det skal ikke mangle på *det*. Jeg skal arbeide så lenge mine krefter strekker til –

GINA

Men kjære deg, det var ikke *sånn* jeg mente det.

HEDVIG

Skal jeg sette frem en flaske øl, far?

HJALMAR

Nei, absolutt ikke. Jeg trenger ingenting. – –

(stanser)

Var det øl du sa?

HEDVIG

(livlig)

Ja far, deilig friskt øl.

HJALMAR

Nå, – når du endelig vil, så kan du jo gjerne sette inn en flaske.

GINA

Ja, gjør det; så skal vi ha det hyggelig.

Hedvig løper mot kjøkkendøren. Hjalmar stanser henne, ser på henne, griper henne om hodet og trykker henne inn til seg.

HJALMAR

Der har jeg sittet ved den rike mannens bord og tatt for meg –! Og så kunne jeg likevel –! Men dere må ikke ta det så nøye. Dere vet likevel at jeg er glad i dere.

HEDVIG

Og vi holder så umåtelig av deg, far!

HJALMAR

Og skulle jeg være urimelig en gang i blant, så – herre gud – husk på at jeg er en mann som bestormes av sorgenes hær.

(tørker øynene)

Ikke øl i en slik stund. Gi meg fløyten.

Hedvig gir ham fløyten og setter seg med Gina; Hjalmar går frem og tilbake, tar sats og spiller en bøhmisk folkedans, men i et langsomt elegisk tempo og med følsomt foredrag. Etter en stund banker det på døren. Gina går og åpner.

GREGERS

(ute i gangen)

Om forlatelse –

HJALMAR

Gregers! Gikk du fra selskapet?

GREGERS

Både fra selskapet og fra familiehjemmet. – God kveld, fru Ekdal. Jeg vet ikke om du kjenner meg igjen?

GINA

Å jo, unge Werle er ikke så vanskelig å kjenne igjen.

GREGERS

Nei, jeg ligner jo min mor; og henne husker du nok.

HJALMAR

Er du gått fra huset, sier du?

GREGERS

Ja, jeg har tatt inn på hotell.

HJALMAR

Nå, siden du har kommet, så kom inn og slå deg ned.

GREGERS

(ser seg omkring)

Så her er det altså du holder til, Hjalmar. Her bor du.

HJALMAR

Dette er atelieret, som du sikkert ser.

GINA

Bedre plass her, derfor holder vi oss helst her ute.

HJALMAR

Vi bodde bedre før, men denne leiligheten har en fordel –

GINA

Vi har et værelse på andre siden av gangen, som vi kan leie ut.

GREGERS

Ja, så dere har leieboere også?

HJALMAR

Nei, ikke ennå. Det går ikke så fort. Man må være om seg.

(til Hedvig)

Men det var det ølet, du.

Hedvig går for å hente øl.

GREGERS

Det er altså din datter.

HJALMAR

Ja, det er Hedvig.

GREGERS

Og hun er også eneste barn?

HJALMAR

Hun er vårt eneste, ja. Hun er vår største glede i verden, og –

(senker stemmen)

hun er også vår dypeste sorg.

GREGERS

Hva er det du sier!

HJALMAR

Det er stor fare for at hun kommer til å miste synet.

GREGERS

Bli blind!

HJALMAR

Ja. Ennå er det bare små tegn å spore. Men legen har varslet oss om at det kommer ubønhørlig.

GREGERS

Dette er jo en forferdelig ulykke! Hvordan har hun fått dette?

HJALMAR

Arvelig, antakelig.

GREGERS

Arvelig?

GINA

Hjalmars mor hadde også svakt syn.

HJALMAR

Ja, det sier far; jeg kan jo ikke huske henne.

GREGERS

Stakkars barn. Og hvordan tar hun det?

HJALMAR

Å du kan vel forstå at vi ikke tør å fortelle henne dette. Hun aner ingen fare. Glad og sorgløs og kvitrende som en liten fugl flagrer hun inn i livets evige natt.

Hedvig kommer inn.

Hedvig legger armen om hans hals og vikser ham i øret.

HJALMAR

Nei. Ikke smørbrød nå. – Eller kanskje Gregers vil ha et?

GREGERS

Nei. Nei takk.

HJALMAR

(fremdeles vemodig)

Nå, du kan jo sette inn litt allikevel. Og la det være tilstrekkelig smør på, du.

Hedvig går ut igjen.

GREGERS

(som har fulgt henne med øynene)

Hun ser da ellers nokså frisk og sunn ut, synes jeg.

GINA

Ja, ellers mangler det henne, gud skje lov, ingen ting.

GREGERS

Hun ligner mer og mer på deg, fru Ekdal. Hvor gammel er hun nå?

GINA

Snart fjorten; hun har bursdag i overimorgen.

GREGERS

Temmelig stor for alderen da.

GINA

Ja, hun har skutt i været siste året.

GREGERS

Hvor lenge er det dere har vært gift nå?

GINA

Vi har vært gift i – ja, i snart femten år.

GREGERS

Nei, tenk er det så lenge!

GINA

(blir oppmerksom; ser på ham)

Ja, det er faktisk det.

HJALMAR

Stemmer det. Femten år på noen få måneder nær.

*Gamle Ekdal kommer fra sitt værelse, uten pipen, men med sin gamle
uniformslue på hodet; hans gange er litt ustø.*

HJALMAR

Far, vi har besøk. Gregers Werle. Jeg vet ikke om du kan huske ham.

EKDAL

Werle? Er det sønnen, det? Hva er det han vil meg?

HJALMAR

Ingen ting; det er til meg han kommer.

EKDAL

Så det er ikke noe på ferde?

HJALMAR

Nei, nei.

EKDAL

Ikke for *det*, der du; jeg er ikke redd, men –

Hedvig inn

GREGERS

Kan du huske *det*, løyntnant Ekdal, når Hjalmar og jeg var oppe og besøkte deg om sommeren og om julen?

EKDAL

Var dere? Nei, nei, nei, det husker jeg ikke.

GREGERS

Du jakter ikke lenger?

EKDAL

Å, si ikke det du. Jager nok en gang iblant. Ja, ikke på *den* måten, da. For skogen, ser du – skogen, skogen –!

(pause)

Står skogen bra der oppe nå?

GREGERS

Ikke så fin som i din tid. Det er hugget ut mye.

EKDAL

Hugget ut?

(saktere og liksom redd)

Det er farlig gjerning, det. Det drar etter seg. Det er hevn i skogen.

GREGERS

Hvordan kan en mann som deg, – en friluftsmann, – leve midt i en kvalm
by, her inne mellom fire vegger?

EKDAL

(ler smått og skotter til Hjalmar)

Å, det er ikke så ille her. Slett ikke så ille. – Hjalmar, skal vi vise ham det?

HJALMAR

(hurtig og litt forlegen)

Å nei, far, ikke i kveld.

GREGERS

Hva vil han vise meg?

HJALMAR

Å, det er bare noe –; du kan se det en annen gang.

GREGERS

(fortsetter til den gamle)

Du skulle blitt med meg oppover til verket, løytnant Ekdal. Jeg reiser snart
igjen. Du kunne fått noe skrivearbeide der oppe også. Her har du jo ingen
verdens ting som kan hygge deg og kvikke deg opp.

EKDAL

Har jeg ingen verdens ting som –!

GREGERS

Ja, du har Hjalmar, men han har jo sine egne igjen. Og en mann som deg,
som alltid har kjent seg trukket mot det frie og det ville –

EKDAL

Hjalmar, nå *skal* han se det!

GREGERS

(til Gina)

Hva er det for noe?

Ekdal og Hjalmar er gått hen til bakveggen og skyver hver sin halvdør til side. Gjennom døråpning ses et stort loftsrom.

EKDAL

Kom helt hit.

GREGERS

Hva *er* det egentlig?

EKDAL

Du kan jo se selv.

HJALMAR

(forlegen)

Det er far sitt, dette skjønner du.

GREGERS

Du har jo høner, løyntant Ekdal!

HEDVIG

Og så er det –

EKDAL

Hysj, ikke si noe ennå.

GREGERS

Og duer har du også, ser jeg.

HJALMAR

Det er ikke alminnelig duer alle sammen.

EKDAL

Alminnelige! Vi har tumlere og et par kroppduer har vi også. Men kom og se her! Kan du se den bingen der borte ved veggen? Der ligger kaninene om natten.

GREGERS

Så dere har kaniner også.

EKDAL

Ja, du kan vel for faen tenke deg at vi har kaniner! Han spør om vi har kaniner, Hjalmar! Men nå, nå kommer det virkelig store. Kom hit. Ser du den kurven med strå i?

GREGERS

Ja, og der ligger det en fugl.

EKDAL

Hm. – En ”fugl” –

GREGERS

Er det ikke en and?

EKDAL

(støtt)

Jo, selvfølgelig er det en and.

HJALMAR

Men *hva* slags and, tror du?

HEDVIG

Det er ikke noen simpel and –

EKDAL

Hysj!

GREGERS

Og en tyrkisk and er det heller ikke.

EKDAL

Nei herr – Werle; det er ikke noen tyrkisk and; det er en villand.

GREGERS

Virkelig? En vill and?

HEDVIG

Min vildand. For jeg eier den.

GREGERS

Og den kan leve her på loftet? Og trives her?

EKDAL

Ja – den har jo et trau med vann til å plaske i.

HJALMAR

Friskt vann annenhver dag.

GINA

Men nå blir det isende kaldt her.

EKDAL

Da lukker vi. Er ikke verdt vi forstyrrer dem i natteroen heller.

Hjalmar og Hedvig skyver igjen loftsdøren

EKDAL

En annen gang kan du få se henne ordentlig. De er svært merkverdige,
vildendene.

GREGERS

Men hvordan fikk du fanget den, løytnant Ekdal?

EKDAL

Har ikke fanget den, jeg. Det er en viss mann her i byen, som vi kan takke
for den.

GREGERS

(stusser litt)

Den mannen skulle da vel aldri være min far?

EKDAL

Jo så sannelig.

HJALMAR

Det var jo artig at du kunne gjette det, Gregers.

GREGERS

Du fortalte jo før i kveld at du skyldte far så mye, og så tenkte jeg –

GINA

Men vi har da ikke fått den anden av grosserereren –

EKDAL

Det er Håken Werle vi kan takke for henne like fullt, Gina. Han var ute i en båt, skjønner du; og så skjøt han henne. Men han ser jo så dårlig, din far, så hun ble bare skadeskutt.

GREGERS

Nå, så hun fikk seg et par hagl i kroppen.

HJALMAR

Ja, sånn to–tre stykker.

HEDVIG

Hun fikk dem under vingen, slik at hun ikke kan fly.

GREGERS

Hun dukket vel til bunns da?

EKDAL

(søvnig)

Det skal være sikkert. Gjør alltid det vildendene. Stikker til bunns, så dypt de kan; biter seg fast i tang og tare, og den faenskapet som finnes *der* nede.

Og så kommer de aldri opp igjen.

GREGERS

Men, din vildand kom opp igjen?

EKDAL

Han hadde en slik urimelig glup hund, din far. Og den hunden – den dukket
og hentet anden opp igjen.

GREGERS

Og nå trives den inderlig godt der inne på loftet.

HJALMAR

Ja, utrolig godt. Den er blitt feit. Og nå har den jo også vært der inne så
lenge at den har glemt det ville livet.

GREGERS

La den bare aldri få se himmel og hav – Men jeg skal ikke bli lenger; jeg tror
din far har sovnet. Men det er sant – du sa du hadde et værelse å leie ut.

HJALMAR

Ja, hva så? Vet kanskje om noen som –

GREGERS

Kan *jeg* få det værelset?

HJALMAR

Du?

GINA

Men Werle, nei –

GREGERS

Kan jeg få værelset? Så flytter jeg inn med en gang i morgen tidlig.

GINA

Men Werle – det er slettes ikke noe værelse for deg det.

HJALMAR

Men hvordan kan du si det, Gina?

GINA

Det er verken stort nok eller lyst nok, og –

GREGERS

Det kommer det ikke så nøye an på, fru Ekdal.

HJALMAR

Jeg synes det er et ganske fint værelse, jeg. Og ikke så verst møblert heller.

GINA

Men husk på de to som bor under.

GREGERS

Hvem er det?

GINA

Å, det er en som har vært huslærer –

HJALMAR

Det er kandidat Molvik.

GINA

Og så er det en doktor, som heter Relling.

GREGERS

Relling? Ham kjenner jeg litt til. Han var en tid oppe på Høydal.

GINA

De er ofte utsvevende om kveldene, og så kommer de svært sent hjem om nettere, og da er de ikke alltid så –

GREGERS

Slikt venner en seg snart til.

GINA

Hm, jeg synes nok du skal sove på det likevel.

GREGERS

Du vil kanskje ikke ha meg i huset, fru Ekdal?

GINA

Hvordan kan du tro det?

HJALMAR

Jo, dette er virkelig besynderlig av deg, Gina.

(til Gregers)

Men si meg, tenker du altså å bli her i byen?

GREGERS

Ja, nå tenker jeg å bli her.

HJALMAR

Men ikke hjemme hos din far? Hva tenker du å ta deg til?

GREGERS

Ja, om jeg bare visste *det* – da var jeg ikke så ille ute. Men når en har det lodd i livet å hete Gregers –. ”Gregers” – og så ”Werle”; har du hørt noe så fælt?

HJALMAR

(ler)

Ha–ha, hvis du ikke var Gregers Werle, hva ville du da være for noe?

GREGERS

Hvis jeg kunne velge, så ville jeg aller helst være en flink hund.

GINA

En hund!

GREGERS

Ja, en riktig flink hund; en sånn en som dykker til bunns etter vildender når de dukker under og biter seg fast i tang og tare nede i mudderet.

HJALMAR

Nei vet du hva, Gregers, – dette her skjønner jeg ikke et ord av.

GREGERS

Det er ikke mye mening i det heller. Men i morgen tidlig altså – så flytter jeg inn.

(til Gina)

Du skal ikke ha noe bryderi med meg, fru Ekdal; jeg gjør alt selv.

(til Hjalmar)

Resten snakker vi om i morgen –. God natt!

GINA

God natt.

HJALMAR

Vent litt, Gregers. Jeg skal lyse for deg. Det er mørkt i trappen.

Gregers og Hjalmar går ut.

TREDJE AKT

Hjalmar Ekdals atelier. Det er morgen; dagslyset faller inn gjennom det store vindu i skråtaket; forhenget er fratrukket.

Hjalmar sitter ved bordet beskjefliget med å retusjere et fotografi; flere andre bilder ligger foran ham.

EKDAL

(kikker inn, ser rundt om i atelieret og sier dempet)

Har du det travelt, du?

HJALMAR

Ja, jeg står jo her og strever med disse bildene –

EKDAL

Ja ja, gud bevare – når du har det så travelt, så –. Hm!

går inn igjen; døren blir stående åpen.

HJALMAR

(fortsetter en stund i taushet; derpå legger han penselen fra seg og går hen til døren)

Har *du* det travelt, far?

EKDAL

(brummer innenfor)

Når *du* har det travelt, så har *jeg* det også travelt. Hm!

HJALMAR

Ja ja da.

går til sitt arbeide igjen

EKDAL

(litt etter, kommer atter frem i døren)

Hm; ser du, Hjalmar, så *svært* travelt har jeg det jo ikke.

HJALMAR

Jeg synes du satt og skrev.

EKDAL

For fanden, kan ikke dette vente en dags tid eller to? Det står da ikke om livet, vet jeg.

HJALMAR

Nei, og du er da ikke noen trell heller.

EKDAL

Og så var det dette her annet der inne –

HJALMAR

Ja, det var akkurat det.

EKDAL

Just så, ja. Skal jo være ferdig til i morgen tidlig. For det *er* jo i morgen?

Hm?

HJALMAR

Ja visst er det i morgen.

Hjalmar og Ekdal skyver hver sin halvdør til side. Morgensolen skinner derinn gjennom takgluggene; noen duer flyr frem og tilbake, andre går og kurrer på stillasene; hønsene kakler en gang imellom lenger inne på loftet.

Ekdal går inn på loftet.

HJALMAR

(ser Gina i kjøkkendøren)

Nei, jeg har ikke tid til å bli med deg inn nå; jeg må arbeide.

Han trekker i en snor; innefra glir ned et forheng, hvis nedre del består av en stripe gammel seilduk, resten, oventil, av et stykke utspent fiskegarn.

Loftsgulvet er således ikke lenger synlig.

HJALMAR

(går hen til bordet)

Se så; nå kan jeg da vel få sitte i fred en stund.

GINA

Skulle han nå inn der igjen?

HJALMAR

Var det kanskje bedre om han hadde løpt ned til madam Eriksen?

(setter seg)

Er det noe du vil?

GINA

Jeg ville bare spørre om du tror vi kan dekke frokostbordet her?

HJALMAR

Ja, her har da vel ingen meldt noen så tidlig?

HJALMAR

Da spiser vi her.

GINA

Det haster ikke med å dekke ennå; du kan godt bruke bordet en stund til.

HJALMAR

Å jeg synes, du ser, jeg sitter her og bruker bordet alt det jeg kan!

GINA

Så har du fri senere da, vet du.

går ut i kjøkkenet igjen

kort opphold

EKDAL

(i loftsdøren, innenfor garnet)

Hjalmar!

EKDAL

Er redd vi kommer til å flytte vantrauet likevel.

HJALMAR

Ja, det er jo det jeg har sagt hele tiden.

EKDAL

Hm–hm–hm.

går fra døren igjen

Hjalmar arbeider litt, skotter mot loftet og reiser seg halvt

Hedvig kommer inn fra kjøkkenet

HJALMAR

(setter seg hurtig ned igjen)

Hva er det du vil?

HEDVIG

Jeg ville bare inn til deg, far.

HJALMAR

(litt etter)

Jeg synes du går sånn og snuser omkring. Skal du passe på kanskje?

HEDVIG

Å mor står midt oppe i sildesalaten, hun.

(går hen til bordet)

Er det ikke en liten ting som jeg kunne hjelpe deg med, far?

HJALMAR

Å nei. Det er best jeg gjør det alene alt sammen, – så lenge kreftene strekker til. – Det er ingen nød, Hedvig; når bare din far får beholde sin helse, så –

HEDVIG

Å, nei far; nå skal du ikke snakke så stygt.

Hun går litt omkring, stanser ved døråpningen, og ser inn i loftsrommet

HJALMAR

Hva er det han driver med?

HEDVIG

Det skal visst bli en ny vei opp til vanntrauet.

HJALMAR

Aldri i verden om han klarer *det* på egen hånd! Og så skal *jeg* være dømt til
å stå her –!

HEDVIG

(går hen til ham)

La meg få penselen, far; jeg *kan*.

HJALMAR

Du bare ødelegger øynene.

HEDVIG

Pytt, hva skulle det bety?

(tar penselen)

Der har jeg et å se etter.

HJALMAR

Men ikke ødelegg øynene! Hører du det? *Jeg* vil ikke ha noe ansvar; du må
selv ta ansvaret på deg, – det sier jeg deg.

HEDVIG

(retusjerer)

Ja, ja, det skal jeg nok.

HJALMAR

Du er veldig flink, Hedvig. Bare et par minutter, forstår du.

Han smyger seg gjennom kanten av forhenget inn på loftet. Hedvig sitter ved sitt arbeide.

HJALMAR

Hedvig! Nei vent, bare glem det.

Hedvig blir stående å se på dem. En stund etter banker det på gangdøren; hun legger ikke merke til det

GREGERS WERLE

(barhodet og uten yttertøy, kommer inn og stanser litt ved døren)

Hm –!

HEDVIG

(vender seg og går imot ham)

God morgen. Vær så god, kom inn.

GREGERS

Takk.

(ser mot loftet)

Dere har håndverkere i huset?

HEDVIG

Nei, det er bare far og bestefar. Jeg skal si i fra.

GREGERS

Nei, nei, gjør ikke det; jeg vil heller vente litt.

setter seg i sofaen

HEDVIG

Det er så rotete her –

vil ta fotografiene bort

GREGERS

La det bare ligge. Er det bilder som skal gjøres i stand?

HEDVIG

Ja, det er litt jeg skulle hjelpe far med.

GREGERS

La endelig ikke meg forstyrre deg.

HEDVIG

Å nei.

*Hun flytter sakene hen til seg og setter seg til å arbeide; Gregers ser imens
på henne i taushet*

GREGERS

Har villanden sovet godt i natt?

HEDVIG

Jo takk, jeg tror det.

GREGERS

(vendt mot loftsrommet)

I dagslys ser det ganske annerledes ut enn i går i måneskinn.

HEDVIG

Ja, det kan være veldig forskjellig. Om morgenen ser det annerledes ut enn om ettermiddagen; og når det regner, ser det annerledes ut enn når det er godt vær.

GREGERS

Har du lagt merke til det?

HEDVIG

Ja, for det ser en jo.

GREGERS

Holder du også gjerne til der inne hos villanden?

HEDVIG

Ja, når det passer, så –

GREGERS

Men du har vel ikke så mye fritid; du går vel på skolen.

HEDVIG

Nei, ikke nå lenger; for far er redd jeg skal ødelegge øynene.

GREGERS

Nå, så leser han altså med deg selv.

HEDVIG

Far har lovet at han skulle lese med meg; men han har ikke fått tid til det
ennå.

GREGERS

Men er det ikke noen andre som hjelper deg litt?

HEDVIG

Jo, kandidat Molvik; men han er ikke alltid, riktig – sånn –

GREGERS

Er han full da?

HEDVIG

Han er visst det.

GREGERS

Da har du jo tid til litt av hvert. Og der inne, *der* er det vel som en verden
for seg selv, der, – kan jeg tenke meg?

HEDVIG

Helt for seg selv. Og så er det så mange rare ting der.

GREGERS

Så?

HEDVIG

Ja, der er store skap med bøker i; og i mange av de bøkene er det bilder.

GREGERS

Aha!

HEDVIG

Og så er der et gammelt skatoll med skuffer og klaffer i, og en stor klokke med figurer, som skal komme ut. Men den klokken går ikke lenger.

GREGERS

Tiden er altså gått i stå der inne.

HEDVIG

Ja. Og så er der gamle fargeskrin og sånt; og så alle bøkene.

GREGERS

Og de bøkene leser du vel?

HEDVIG

Å ja, når jeg kan. Men de fleste er på engelsk; og det skjønner jeg ikke. Men så ser jeg på bildene. – der er en svær stor bok, som heter ”Harrysons History of London”; den er visst 100 år gammel; og den er der så enormt mange bilder i. Foran døden avbildet med et timeglass, og en jomfru. Det synes jeg er fælt. Men så er der alle de andre bildene med kirker og slott og gater og store skip, som seiler på havet.

GREGERS

Men si meg, hvor har dere fått alle de rare sakene fra?

HEDVIG

Det bodde en gammel sjøkaptein her, og han hadde hatt alt med seg. De kalte ham ”den flyvende hollenderen”. Og det er rart; for det *var* ikke noen hollender.

GREGERS

Ikke det?

HEDVIG

Nei. Men han ble borte til sist; og så er alt det blitt stående igjen etter ham.

GREGERS

Si meg – når du sitter der inne og ser på bilder, får du ikke lyst til å reise ut og se på den store virkelige verden selv?

HEDVIG

Nei da! Jeg vil alltid bli her hjemme og hjelpe far og mor.

GREGERS

Med å gjøre i stand fotografier?

HEDVIG

Nei, ikke bare det. Aller hest ville jeg lære å gravere slike bilder, som de, som er i de engelske bøkene.

GREGERS

Hm; hva sier din far til det?

HEDVIG

Jeg tror ikke far liker det; for far er så merkelig med sånt. Han snakker om at jeg skal lære kurvpletning og stråpletning! Men *det* synes jeg da ikke kan være noe.

GREGERS

Å nei, det synes ikke jeg heller.

HEDVIG

Men far har jo rett i det, at hadde jeg lært å flette kurver, så kunne jeg ha flettet den nye kurven til villanden.

GREGERS

Det kunne du, ja; og du var jo også nærmest til det.

HEDVIG

Ja; for det er *min* villand.

GREGERS

Ja, det er jo det.

HEDVIG

Jaha; jeg *eier* den. Men far og bestefar får låne den så ofte de vil.

GREGERS

Hva bruker de den til da?

HEDVIG

De steller med den og bygger for den, og sånt noe.

GREGERS

Villanden er vel den aller fornemste der inne.

HEDVIG

Ja det er hun da; for det er jo en *ordentlig*, vill fugl. Og så er det så synd på henne; hun har ingen å holde seg til, hun, stakkar.

GREGERS

Har ingen familie, sånn som kaninene –.

HEDVIG

Nei. Hønsene har jo også så mange som de har vært kyllinger sammen med; men hun er kommet bort fra alle sine, hun. Og så er det jo alt det veldig rare med villanden. Det er ingen, som kjenner henne; og ingen, som vet, hvor hun er fra heller.

GREGERS

Og så har hun vært på havsens bunn.

HEDVIG

(ser flyktig hen på ham, undertrykker et smil og spør)

Hvorfor sier du havsens bunn?

GREGERS

Hva skulle jeg ellers si?

HEDVIG

Havets bunn – eller havbunnen.

GREGERS

Å, kan jeg ikke liksom godt si havsens bunn?

HEDVIG

Jo; men for meg høres det så rart ut når andre mennesker sier havsens bunn.

GREGERS

Hvorfor det da?

Hvorfor smilte du?

HEDVIG

Det er fordi, at altid når jeg sånn med én gang – i et blunk – kommer til å huske på *det* der inne, så synes jeg alltid at hele rommet og alt sammen heter ”havsens bunn”. – Men det er jo så dumt.

GREGERS

Det skal du slett ikke si.

HEDVIG

Jo, for det er jo bare et loft.

GREGERS

(ser fast på henne)

Er du så sikker på *det*?

HEDVIG

(forbauset)

At det er et loft?

GREGERS

Ja, vet du det så sikkert?

Hedvig tier og ser på ham med åpen munn

Gina kommer med dekketøy fra kjøkkenet

GREGERS

(reiser seg)

Jeg er nok kommet for tidlig.

GINA

Å et sted må du jo være; og nå er det snart ferdig også. Rydd vekk bordet,

Hedvig.

Hedvig rydder opp; hun og Gina dekker under det følgende. Gregers setter seg i lenestolen og blar i et album

GREGERS

Jeg hører du kan retusjere, fru Ekdal.

GINA

(med et sideblikk)

Jaha, jeg kan det.

GREGERS

Det passet jo veldig bra.

GINA

Hvordan bra?

GREGERS

Siden Hjalmar ble fotograf, mener jeg.

HEDVIG

Mor kan også fotografere.

GINA

Å ja, jeg har nok fått lære meg til *den* kunsten.

GREGERS

Så er det kanskje du som driver forretningen?

GINA

Ja, når ikke Hjalmar har tid selv, så –

GREGERS

Han er opptatt av sin gamle far.

GINA

Det er ikke noe for en mann som Hjalmar å ta portretter av kreti og pleti.

Hjalmar er ikke som en av de alminnelige fotografene.

et skudd fyres av inne på loftet

GREGERS

(farer opp)

Hva er det!

GINA

De skyter.

GREGERS

Skyter de også?

HEDVIG

De går på jakt.

GREGERS

Hva for noe!

(henne ved loftsdøren)

Går du på jakt, Hjalmar?

HJALMAR

(innenfor garnet)

Er du kommet? Det visste jeg ikke av; jeg var så opptatt –.

(til Hedvig)

Og du som ikke sier ifra!

kommer inn i atelieret

GREGERS

Går du og skyter inne på loftet?

HJALMAR

(visen en dobbeltløpet pistol)

Å, det er bare med denne her.

GREGERS

Så du er altså blitt jeger, du også, Hjalmar?

HJALMAR

Bare litt kaninjakt en gang imellom. Det er mest for fars skyld.

(til Gregers)

Loftet ligger slik til at ingen kan høre det når vi skyter.

(legger pistolen på den øverste reolhylle)

Ikke rør pistolen, Hedvig! Den er ladd.

GINA

Hedvig, nå må du komme og hjelpe meg.

Gina og Hedvig går ut i kjøkkenet

GREGERS

Det er kanskje din kone som står for styret her?

HJALMAR

Jeg overlater henne de løpende forretningene; for så kan jeg imens holde meg i dagligstuen og tenke over ting som er viktigere.

GREGERS

Hvilke ting er egentlig det, Hjalmar?

HJALMAR

Du kan vel tenke deg at da jeg besluttet å ofre meg for fotografien, så var det ikke for å gå her og ta portretter av alskens hverdagsmennesker. Jeg svor, at skulle jeg vie mine krefter til sånt arbeid, så skulle jeg også heve det så høyt at det ble både til en kunst og til en vitenskap. Og så besluttet jeg å gjøre en oppfinnelse.

GREGERS

Du har altså gjort en oppfinnelse!

HJALMAR

Ikke helt ennå; men jeg holder på med det.

GREGERS

Hva går den ut på?

HJALMAR

Du må ikke spørre sånn om enkeltheter ennå. Det tar tid, ser du. Og så skal du ikke tro det er forfengelighet som driver meg. – Det er livsoppgaven som står for meg natt og dag.

GREGERS

Hvilken livsoppgave da?

HJALMAR

Jeg kan vekke fars selvfølelse fra de døde, idet jeg hever det ekdalske navn til ære og verdighet igjen. Pistolen der borte, – den, som vi bruker til å skyte kaniner med, – den har spilt en rolle i den ekdalske slekts tragedie.

GREGERS

Pistolen! Så?

HJALMAR

Da dommen var avsagt, og han skulle settes fast, – da hadde han pistolen i hånden –

GREGERS

Hadde han –!

HJALMAR

Ja; men han turte ikke. Kan du begripe det, Gregers?

GREGERS

Ja, jeg begriper det godt.

HJALMAR

Ikke jeg. Da han satt bak lås og slå. Jeg hadde rullegardinene nede for begge mine vinduer. Når jeg kikket ut, så jeg at solen skinte som den pleier. Jeg så menneskene gå på gaten og le og snakke om likegyldige ting. Jeg begrep det ikke.

GREGERS

Slik følte jeg det også da mor var død.

HJALMAR

I en sånn stund hadde Hjalmar Ekdal pistolen rettet mot sitt eget bryst.

GREGERS

Du tenkte også på å –!

HJALMAR

Ja.

GREGERS

Men du skjøt ikke?

HJALMAR

Nei. I det avgjørende øyeblikk seiret jeg over meg selv. Jeg ble i live. Men du kan tro der krever mot å velge *livet* under *slike* vilkår.

GREGERS

Når omtrent tror du oppfinnelsen kan bli ferdig?

HJALMAR

Nei, herre gud, du må ikke spørre meg om tiden. Det kommer an på inspirasjonen, – på en innskytelse.

GREGERS

Jeg tror nesten du har noe av villanden i deg, Hjalmar.

HJALMAR

Av villanden? Hvordan det?

GREGERS

Du har dukket under og bitt deg fast i bunngresset. Hjalmar; du har fått en snikende sott i kroppen, og så er du gått til bunns for å dø i mørke.

HJALMAR

Jeg?

GREGERS

Vær bare rolig; jeg skal nok se å få deg opp igjen.

HJALMAR

Jeg har det så bra som noe menneske kan ha det.

Gina og Hedvig bringer ølflasker, brennevinskaraffel, glass og annet tilbehør. I det samme kommer Relling og Molvik inn fra gangen; de er begge uten hatt og overtøy; Molvik er sortkledd

RELLING

Molvik innbilte seg at han kunne lukte sildesalat, og da var han ikke til å holde igjen. – God morgen for annen gang, Ekdal.

HJALMAR

Gregers, får jeg presentere deg for kandidat Molvik; doktor –, ja, Relling kjenner du jo?

GREGERS

Ja, litt.

RELLING

Å, det er herr Werle junior. Ja, vi har vært i tottene på hverandre oppe på Høydalsverket. Du har nettopp flyttet inn?

GREGERS

Jeg flyttet inn nå i morges.

RELLING

Og nedenunder bor Molvik og jeg, så du har ikke langt til doktor og prest, om du skulle få bruk for slike til bords.

HJALMAR

La oss sette oss og spise og drikke og være glade.

Herrene setter seg til frokostbordet, spiser og drikker. Gina og Hedvig går ut og inn og varter opp. De spiser fiktiv mat.

1. Ekdal tar en serviett og legger den i fanget. De andre gjør det samme.

2. Gina kommer inn med et fat med karbonade og et med relish, mens Hedvig kommer inn med ølflasker.

3. Gina gir Gregers fatet med karbonader, tilbyr ham relish, men han takker nei. Samtidig heller Relling og Molvik i øl til seg selv. Gina gir karbonadefatet til Ekdal, som tar en karbonade og sender det videre til Hedvig som nettopp kommer for å sette seg.

4. Fatet med relish sendes etter. Hedvig får det og rynker på nesen. Hjalmar, som nettopp har tatt av karbonader til ham selv og Gina sender karbonadene videre til Relling og tar så imot relish-fatet fra Hedvig.

5. Gina serverer brød. Relling tilbyr Molvik karbonade, han rister på hodet. Samtidig tar Hedvig på seg en serviett, mens Ekdal sjenker i øl til Gregers og dernest selg selv.

6. Hedvig gir Gregers remuladen og sier "Egg! Kan noen sende meg et egg?"

7. Relling gir Hedvig et egg, mens remuladen tas og sendes rundt, fra Gregers, til Ekdal, over Hedvig og videre til Hjalmar. I mellomtiden sjenker Gina i de små glassene.

8. Gina sjenkler i til Relling, og to ganger til Molvik (som drikker den første runden så snart det har kommet i glasset). Deretter setter hun seg.

9. Glassene løftes, Gregers og Ekdal starter, Molvik, Relling, Hjalmar og Hedvig følger etter. Til sist Gina. De skåler.

RELLING

I går var Molvik stygt på støvlene.

GINA

Så? I går igjen?

RELLING

Hørte du ham ikke da jeg kom hjem med ham i natt?

GINA

Nei, jeg kan ikke si det.

RELLING

Det var bra; for i natt var Molvik fæl.

MOLVIK

La oss slå en strek over nattens hendelser.

RELLING

(til Gregers)

Det kommer som en innskytelse; og så må jeg ut med ham på rangel.

Kandidat Molvik er demonisk.

GREGERS

Demonisk?

RELLING

Molvik er demonisk, ja.

GREGERS

Hm.

RELLING

Og demoniske naturer er ikke skapt til å gå rakt gjennom verden; de må ut på avveie en gang iblant. – Og de holder altså ut der oppe på det fæle svarte verket ennå?

GREGERS

Jeg har holdt ut inntil nå.

RELLING

Og fikk du så innkassert den fordringen du gikk omkring med?

GREGERS

Fordringen?

(forstår ham)

Nå.

RELLING

Han gikk omkring i alle husmannshyttene og presenterte noe som han kalte
”den ideale fordring”.

GREGERS

Jeg var ung den gangen.

RELLING

Du har rett i det; du var svært ung.

HJALMAR

Litt smør, Gina.

RELLING

Og så et stykke flekk til Molvik.

MOLVIK

Uh, ikke flekk!

Gamle Ekdal kommer inn med en flådd kanin.

EKDAL

Mine herrer! Har hatt god jakt i dag. Har skutt en stor en.

HJALMAR

Og så har du flådd den før jeg kom –!

EKDAL

Har saltet den også. Det er godt, mørt kjøtt, det kaninkjøttet; og så er det søtt; smaker som sukker. God appetitt, mine herrer!

MOLVIK

(reiser seg)

Unnskyld -: jeg kan ikke -: jeg må ned med en gang.

Han går

RELLING

Drikk sodavann, menneske!

RELLING

(til Hjalmar)

La oss tømme en dram for den gamle jegersmann. Skål! Du er da i grunnen en lykkelig mann, du Ekdal.

HJALMAR

Jeg strever også.

RELLING

Og så har du din flinke kone, som lunter så lunt ut og inn på filtsko og vagger i hoftene og hygger og steller for deg.

HJALMAR

Ja, Gina –

(nikker til henne)

du er en bra ledsagerinne å ha med på livsveien, du.

RELLING

Og så din Hedvig, da Ekdal?

HJALMAR

Hedvig.

(stryker henne over håret)

Hva er det for en dag i morgen, du?

HEDVIG

(rusker i ham)

Å nei, du skal ikke si noe, far!

RELLING

(til Gregers)

Nå, synes du ikke det er ganske fint, til en forandring, å sitte ved et godt
bord i en lykkelig familiekrets?

GREGERS

Jeg, for min del, trives ikke i sumpluft.

RELLING

Sumpluft?

HJALMAR

Å snakk nå ikke sånn igjen!

GINA

Jeg lufter så menn ut hver evige dag.

GREGERS

(går fra bordet)

Den stank *jeg* mener, den lufter du visst ikke ut.

RELLING

Det skulle vel ikke være du selv som bringer stanken med der oppe fra
gruvene?

GREGERS

Det kunne ligne deg å kalle det jeg bringer inn i huset for stank.

RELLING

Ikke spill inkassator så lenge *jeg* er inne.

GREGERS

Og hvis jeg gjør det allikevel?

RELLING

Så kommer du på hodet ned over trappene.

GREGERS

Ja, kast du meg bare ut –.

GINA

(går imellem dem)

Det får du ikke lov til, Relling.

Det banker på gangdøren.

Grosserer Werle, i pelsfrakk, trer et skritt innenfor

HEDVIG

Mor, der er noen som banker.

GINA

Åh! Uff da!

WERLE

Unnskyld, men min sønn bor visst her i huset.

GINA

(svelgjer været)

Ja.

HJALMAR

(går nærmere)

Vil ikke herr grosserereren –?

WERLE

Takk; jeg ønsker bare å snakke med min sønn.

GREGERS

Ja? Her står jeg.

WERLE

Jeg ønsker å snakke med deg i ditt værelse.

GINA

Nei, de er, ved gud, ikke ordnet slik –

WERLE

Så ute på gangen da; jeg ønsker en samtale under fire øyne.

HJALMAR

Det kan skje her, herr grosserer. Kom, vi går. Kom, Relling.

*Hjalmar og Relling går inn til høyre; Gina tar Hedvig med seg ut i
kjøkkenet*

GREGERS

(etter et kort opphold)

Ja, nå er vi altså under fire øyne.

WERLE

Nå som du har leid deg inn hos Ekdals, så må jeg nesten anta at du har et eller annet fore imot meg.

GREGERS

Jeg har i tenkt å åpne Hjalmar Ekdals øyne. Han skal se sin situasjon som den er; – det er det hele.

WERLE

Er *det* den livsoppgaven du snakket om i går?

GREGERS

Ja. Du har ikke etterlatt meg noen annen.

WERLE

Er det meg som har forkvaklet ditt sinn, Gregers.

GREGERS

Du har forkvaklet hele mitt liv. Men Hjalmar kan jeg fri ut av all den løgn og fortielse som han her holder på å gå til grunne i.

WERLE

Tror du at du ville gjøre en god gjerning med *det*?

GREGERS

Det tror jeg.

WERLE

Du mener at Ekdal er *den* mann at han ville takke deg for det?

GREGERS

Ja, det er han.

WERLE

Hm -- vi får se.

GREGERS

Og dessuten - skal jeg leve lenger, så må jeg finne helsebot for min syke samvittighet.

WERLE

Den blir aldri frisk. Din samvittighet har vært sykelig like fra barneårene. Det er en arvelodd fra din mor, Gregers; – den eneste arven hun etterlot deg.

GREGERS

(med et hånsk halvsml)

Har du ennå ikke kunnet fordøye svien etter at du regnet galt da du trodde du skulle få formue med henne?

WERLE

La oss ikke komme inn på uvedkommende ting. – Holder du altså fast ved det forsett å lede fotograf Ekdal inn på et spor som du antar er det riktige?

GREGERS

Ja; det forsett holder jeg fast ved.

WERLE

Da nytter det vel ikke å spørre deg om du vil flytte hjem til meg igjen?

GREGERS

Nei.

WERLE

Og inn i firmaet går du vel ikke heller?

GREGERS

Nei.

WERLE

Godt. Men når jeg nå akter å gifte meg på nytt, så vil boet bli skiftet imellom oss.

GREGERS

Nei; det ønsker jeg ikke.

WERLE

Du ønsker det ikke?

GREGERS

Nei.

WERLE

Reiser du opp til verket igjen?

GREGERS

Nei.

WERLE

Men hva vil du da slå inn på?

GREGERS

Bare løse min livsoppgave.

WERLE

Hva vil du leve av?

GREGERS

Jeg har lagt litt opp av min lønn.

WERLE

Ja, hvor lenge vil det vare?

GREGERS

Nå svarer jeg ikke på mer.

WERLE
Farvel da, Gregers.

GREGERS
Farvel.
Grosserer Werle går

HJALMAR
(kikker inn)
Gikk han ?

GREGERS
Ja.

*Hjalmar og Relling kommer inn. Gina og Hedvig kommer også, fra
kjøkkenet*

RELLING
Den frokosten, den gikk da i vasken.

GREGERS
Ta på deg, Hjalmar; du må gå en lang tur med meg.

HJALMAR
Ja, det er klart. Hva var det din far ville?

GREGERS
Jeg går og henter frakken.

går gjennom gangdøren

GINA

Du skulle ikke gå ut med ham, Hjalmar.

RELLING

Nei gjør ikke det; bli her.

HJALMAR

(tar sin hatt og ytterfrakk)

Når en ungdomsvenn føler behov for å åpne seg for meg –!

RELLING

Men, for faen, – skjønner du ikke at fyren er gal, forrykt, forstyrret!

GINA

Ja, der kan du bare høre. Hans mor hadde også slike fysiske raptuser iblant.

HJALMAR

Desto mer trenger han en venn

(går ut gjennom ytterdøren)

FJERDE AKT

Hjalmar Ekdals atelier. Hedvig og Gina pynter til bursdag. Der har nylig vært fotografert; et apparat med klede over, et stativ, et par stoler, en konsol og desslike står fremme på gulvet. Ettermiddagsbelysning; solen er ved å gå bort; noe senere begynner det å mørkne

Hjalmar Ekdal kommer inn gjennom gangdøren

HEDVIG

(imot ham)

Far!

GINA

(skotter hen)

Du ble lenge borte.

HJALMAR

(uten å se på henne)

Jeg ble noe lenge ja.

GINA

Har du kanskje spist med Werle?

HJALMAR

(henger frakken opp)

Nei.

GINA

(går mot kjøkkendøren)

Så skal jeg sette maten inn til deg.

HJALMAR

Nei.

HEDVIG

(går nærmere)

Er det ikke bra med deg, far?

HJALMAR

Bra? Å jo. – Har det vært noen her mens jeg var ute?

GINA

Nei.

HEDVIG

Det kommer nok noen i morgen, far.

HJALMAR

Om det var så vel; for i morgen tenker jeg å ta fatt med hele mitt alvor.

HEDVIG

I morgen! Men husker du ikke hvilken dag det er i morgen?

HJALMAR

Det er sant –. Ja, så i overmorgen da. Heretter vil jeg gjøre all ting selv; hele arbeidet.

GINA

Hva skal *det* være godt for, Hjalmar? Jeg tar meg av fotograferingen; så steller du med oppfinnelsen.

HEDVIG

Og så med villanden, far, – og med alle hønsene og kaninene og –!

HJALMAR

Fra i morgen av setter jeg aldri mer min fot der inne på loftet.

HEDVIG

Ja men far, du lovte meg jo at i morgen skulle –

HJALMAR

Det er sant. Så fra i overmorgen da. Og villanden skulle jeg helst ha lyst til å vri halsen om på!

HEDVIG

Villanden!

GINA

Det er det verste jeg har hørt!

HEDVIG

(rusker i ham)

Nei men, far, – det er jo min villand!

HJALMAR

Derfor gjør jeg det heller ikke. Jeg har ikke hjerte til det.

Der er visse krav –. Hva skal jeg kalle det? La meg si – ideale krav, – visse fordringer, som en mann ikke kan sette til side uten at han tar skade på sin sjel.

HEDVIG

(avbryter ham)

Men villanden, – den stakkars villanden!

HJALMAR

(stanser)

Du hører jo jeg skåner den – for din skyld. Der skal ikke krummes et hår på –som sagt, jeg skåner den. Men nå skal du gå ut litt, som du pleier, Hedvig; nå er det passelig skumring for deg.

HEDVIG

Jeg har ikke lyst å gå ut.

HJALMAR

Jo, gjør det. Du myser sånn med øynene. Du har ikke godt av luften her inne.

HEDVIG

Ja vel, jeg går ned en liten stund. Men far, – du må ikke gjøre villanden noe ondt mens jeg er ute.

HJALMAR

Ikke en fjær skal ribbes av dens hode.

(trykker henne til seg)

Du og jeg, Hedvig,

– vi to –! Gå nå.

(Hedvig nikker til foreldrene og går ut gjennom kjøkkenet)

HJALMAR

(går omkring uten å se opp)

Gina.

GINA

Ja?

HJALMAR

Jeg synes du får pengene til å strekke merkverdig langt.

(stanser og ser på henne)

GINA

Det er fordi jeg og Hedvig behøver så lite.

HJALMAR

Jeg synes du skjelver i stemmen.

GINA

Gjør jeg?

HJALMAR

Og så ryster du på hendene. Eller?

GINA

(fast)

Si det rett ut. Hva er det han har sagt om meg?

HJALMAR

Er det sant, – *kan* det være sant at – at der var et slags forhold mellom deg og grosserer Werle den gang du tjente der i huset?

GINA

Det er ikke sant. Ikke den gangen. Grossereren la seg etter meg; det gjorde han. Og fruene trodde der var noe i det; og hun både slo meg, og hun dro meg; det gjorde hun; – og så gikk jeg av tjenesten.

HJALMAR

Men siden altså?

GINA

Ja, så kom jeg jo hjem. Og mor – hun var ikke så real som du tenkte, Hjalmar; og hun gikk der og snakket for meg både om det ene og det andre; for grossereren var blitt enkemann da.

HJALMAR

Og så!

GINA

Ja, det er vel best du får vite det. Han ga seg ikke før han fikk sin vilje.

HJALMAR

(går om)

Og det er min Hedvigs mor! Og så å vite at alt hva jeg ser her –

(sparker til en stol)

– hele mitt hjem, – det skylder jeg en begunstiget forgjenger! Hvordan kunne du tie om noe slikt?

GINA

Ja, det var galt gjort av meg, jeg burde ha sagt det med en gang. Men ville du da ha giftet deg med meg?

HJALMAR

Nei.

GINA

Derfor turte jeg ikke si noe den gangen. For jeg kom jo til å holde så inderlig
av deg.

GINA

Angrer du på de fjorten–femten årene som vi har levd sammen?

HJALMAR

Har ikke du gått her og engstet deg i anger og nag?

GINA

Nei jeg hadde, ved gud, nesten glemte disse her gamle intrigene, du.

HJALMAR

Tenk, - ikke angre engang!

GINA

Hva hadde det blitt av deg hvis du ikke hadde fått en slik kone som jeg?

HJALMAR

Hva det var blitt av meg!

GINA

For du var på gale veier den tiden du traff meg; det kan du vel ikke nekte
for.

GINA

Og du ble jo en så bra en mann straks du hadde fått hus og hjem. – Og nå hadde vi fått det så hyggelig og koselig hos oss.

HJALMAR

Også jeg syntes at hjemmet var godt å være i. Når jeg lå der inne på sofaen og grublet over oppfinnelsen, da ante jeg nok at den ville sluke min siste livskraft. Og så var det min drøm at da skulle *du* sitte igjen som den bortgåtte oppfinners velhavende enke.

GINA

(tørker tårene av)

Nei, du *må* ikke si det.

HJALMAR

Nå er jo alt forbi allikevel.

Gregers Werle åpner varsomt gangdøren og ser inn.

GREGERS

Kan jeg komme inn?

HJALMAR

Ja; kom.

GREGERS

(går frem med strålende, fornøyet ansikt og vil rekke dem hendene)

Nå, kjære mennesker –!

(ser avvekslende på dem og hvisker til Hjalmar)

Altså ikke skjedd ennå?

HJALMAR

(lydelig)

Det *har* skjedd.

GREGERS

Det *har*?

HJALMAR

Jeg har levd den bitreste stund i mitt liv.

GREGERS

Men også den mest løftede, tenker jeg.

GINA

Gud forlate deg, herr Werle.

GREGERS

(i stor forundring)

Men jeg forstår ikke dette.

HJALMAR

Hva forstår du ikke?

GREGERS

Så stort et oppgjør, – et oppgjør, som en hel ny livsførelse skal grunnes på,
– en livsførelse, et samliv, i sannhet og uten all fortielse –

HJALMAR

Ja, jeg vet det nok.

GREGERS

Jeg hadde ventet at når jeg kom inn døren, så skulle forklarelsens lys slå meg i møte fra både mann og hustru. Og så ser jeg ikke annet enn dette dumpe, tunge, triste – For der er da vel ikke noe som kan lignes med *det* å ha tilgivelse for en feilende og løfte henne opp til seg i kjærighet.

HJALMAR

Tror du en mann så lett overkommer den beske drikk jeg nettopp har tømt?

GREGERS

Nei, en *alminnelig* mann; det kan så være. Men en mann som *du* –!

HJALMAR

Ja, herre Gud, jeg vet det nok. Men du må ikke jage *på* meg, Gregers. Der skal tid til, ser du.

GREGERS

Du har *mye* av villanden i deg, Hjalmar.

Relling er kommet inn gjennom gangdøren

RELLING

(til Gregers)

Er det nesevist å spørre om hva det er du egentlig vil her i huset?

GREGERS

Jeg vil grunnlegge et sant ekteskap.

RELLING

Så du synes ikke Ekdals ekteskap er godt nok som det er?

GREGERS

Det er visst et likeså godt ekteskap som så mange andre, dessverre. Men et *sant* ekteskap er det ennå ikke blitt.

HJALMAR

Du har aldri hatt øye for det ideale krav, du Relling.

RELLING

Sludder, gutten min! – Herr Werle; hvor mange – bare sånn på slump – hvor mange sanne ekteskaper har du sett i ditt liv?

GREGERS

Jeg tror knapt jeg har sett et eneste et.

RELLING

Ikke jeg heller.

GREGERS

Men jeg har sett nok av det motsatte slaget. Og jeg har hatt anledning til på nært hold å se hva et slikt ekteskap kan bryte ned i et menneskepar.

RELLING

Ja, jeg har jo aldri sånn egentlig vært gift; så jeg tør ikke dømme om de ting. Men til et ekteskap hører også *barnet*. Og barnet skal dere la være i fred.

HJALMAR

Hedvig!

RELLING

Ja, Hedvig får dere vers'go se å holde utenfor. Dere to er voksne mennesker; dere får i guds navn kludre og klusse med deres forhold hvis dere har lyst til det. Men Hedvig skal dere fare varsomt med, sier jeg; ellers kan dere komme til å gjøre en ulykke på henne. HJALMAR

En ulykke!

RELLING

Ja, eller hun kan komme til å gjøre en ulykke på seg selv – og kanskje på andre med.

Fru Sørby, i yttertøy, kommer inn

FRU SØRBY

God aften!

GINA

(går imot henne)

Nei, er det deg, Berta!

FRU SØRBY

(til Gina)

Oppriktig talt hadde jeg håpet jeg ikke skulle treffe mannfolkene dine hjemme på denne tiden; og så løp jeg oppom for å snakke litt med deg og si farvel.

GINA

Reiser du?

FRU SØRBY

Ja, i morgen tidlig; – opp til Høydal. Grossereren reiste i ettermiddag.

(henkastende til Gregers)

Skal hilse så mye.

GINA

Nei tenk –!

HJALMAR

Så grosserer Werle er reist? Og nå reiser du etter ham?

GREGERS

Min far gifter seg med fru Sørby.

HJALMAR

Gifter han seg med henne!

GINA

Å nei, Berta; ble det da endelig!

RELLING

(dirrer litt i stemmen)

Dette her er da vel aldri sant?

FRU SØRBY

Jo, snille Relling, det er nok sant.

RELLING

Vil du gifte deg nå igjen?

FRU SØRBY

Ja, det blir nok til det.

GREGERS

Så får jeg vel ønske deg til lykke da som en god stesønn.

FRU SØRBY

Takk skal du ha hvis du mener noe med det. Og jeg håper da det at det skal bli til lykke både for Werle og for meg.

RELLING

Det kan du godt håpe. Grosserer Werle drikker seg aldri full, – så vidt *jeg* vet da; og han bruker visst ikke å skamslå sine koner heller, slik som salig hestedoktoren gjorde.

FRU SØRBY

Å la nå Sørby ligger der han ligger. Han hadde så menn sine gode sider, han også.

RELLING

Grosserer Werle har vel de sider som bedre er, kan jeg tro.

FRU SØRBY

Han har iallfall ikke sløst bort det beste i seg. Den mann som *det* gjør, han får ta følgene.

RELLING

I kveld går jeg ut med Molvik.

(til Hjalmar)

Vil du være med, så kom.

GINA

Nei takk. Ekdal går ikke med på *den* slags apartementer.

HJALMAR

(arrig, halvhøyt)

Å hold kjeft da!

RELLING

Farvel, fru – Werle.

går ut gjennom gangdøren

GREGERS

(til fru Sørby)

Det later til at du og doktor Relling kjenner hverandre temmelig godt.

FRU SØRBY

Ja, vi har kjent hverandre i mange år. Det kunne ha blitt til noe imellom oss
to.

GREGERS

Er du ikke redd for at jeg skal la min far få et nyss om dette bekjentskap?

FRU SØRBY

Det har jeg da sagt ham selv.

GREGERS

Da er du mer enn alminnelig åpenhjertig.

FRU SØRBY

Åpenhjertig har jeg alltid vært.

HJALMAR

Hva sier du til *det*; Gina?

GINA

Noen har det på et vis og andre på et annet.

FRU SØRBY

Ja, Werle har heller ikke lagt skjul på noe. Nå kan han sitte og snakke med meg så åpent som et barn. Han fikk alle sine beste år ikke høre annet enn straffeprekener. Og om de mest innbilte forbrytelser.

GINA

Ja, det er riktignok så sant som det er sagt.

GREGERS

Hvis fruene vil inn på de områdene, så er det best jeg går.

FRU SØRBY

Du kan gjerne bli for den saks skyld. Jeg skal ikke si et ord mer. Det kan kanskje synes som om det er en svært stor lykke jeg gjør. Men jeg tar ikke imot mer enn jeg gir. Jeg skal aldri svikte ham. Og støtte ham som ingen annen, det kan jeg nå, da han snart blir hjelpeløs.

GREGERS

(til fru Sørby)

Ikke snakk om det her.

HJALMAR

Blir han hjelpeløs?

FRU SØRBY

Det nytter ikke å skjule det lenger. Han blir blind.

HJALMAR

(stusser)

Blir han blind, han også?

GINA

Det blir jo så mange.

FRU SØRBY

Ja. Ja. Jeg skal prøve å bruke mine øyne for ham så godt jeg kan. Nå, så farvel da. Gina, jeg hadde ennå litt å snakke med deg om.

HJALMAR

Ikke ut over terskelen, Gina!

FRU SØRBY

Men det får være til en annen gang. Farvel.

Hjalmar og Gregers hilser stunt; Gina følger fru Sørby til døren. Fru Sørby går; Gina lukker etter henne

GREGERS

(legger hånden på hans skulder)

Kjære Hjalmar.

Hedvig, i hatt og kåpe, kommer glad og forpustet inn gjennom gangdøren

GINA

Er du alt der igjen?

HEDVIG

Ja, jeg ville ikke gå lenger. Og det var godt; for nå møtte jeg noen i porten.

HJALMAR

Det var vel denne fru Sørby.

HEDVIG

Ja.

*Tausket, Hedvig ser forknytt snart på den ene snart på den annen som for å
utforske stemningen*

HEDVIG

(nærmer seg innsmigrende)

Far.

HJALMAR

Hva er det, Hedvig?

HEDVIG

Fru Sørby hadde noe med til meg.

HJALMAR

(stanser)

Til deg?

HEDVIG

Ja. Det er noe som skal være til i morgen.

GINA

Berta har alltid hatt en liten ting til deg på den dagen.

HJALMAR

Hva er det for noe?

HEDVIG

Nei, det kan du ikke få vite nå; for mor skal gi meg det på sengen i morgen tidlig.

tar brevet opp av kåpelommen

HJALMAR

Et brev også?

HEDVIG

Ja, det er bare brevet. Resten kommer vel siden. Men tenk, – et brev! Jeg har aldri fått noe brev før. Og så står der ”frøken” utenpå det.

(leser)

”Frøken Hedvig Ekdal”. Tenk, – det er meg.

HJALMAR

Kan jeg få se på brevet?

Hedvig rekker ham det

HJALMAR

Det er grosserer Werles hånd.

GINA

Er du sikker på det, Hjalmar?

HJALMAR

Se selv.

GINA

Å, tror du jeg skjønner meg på slikt?

HJALMAR

Hedvig, kan jeg åpne brevet – og lese det?

HEDVIG

Ja det kan du gjerne hvis du vil.

GINA

Nei, ikke i kveld, Hjalmar; det skal jo være til i morgen.

HEDVIG

(sakte)

Å kan du ikke la ham lese det! Det er sikkert noe fint; og så blir far glad; og så blir det hyggelig her igjen.

HJALMAR

Jeg kan altså åpne det?

HJALMAR

(åpner brevet, tar et papir ut, leser det igjennom og synes forvirret)

Det er et gavebrev, Hedvig.

HEDVIG

Nei, tenk! Hva får jeg da?

HJALMAR

Se selv.

Hedvig går hen og leser en stund ved lampen

HEDVIG

(avbryter lesningen)

Ja, men jeg synes det er bestefar som skal ha det.

HJALMAR

(tar brevet fra henne)

Du Gina, – kan du forstå dette her?

GINA

Jeg vet jo ingen verden ting; bare si det.

HJALMAR

Grosserer Werle skriver at Hedvigs gamle bestefar ikke mer behøver å anstrenge seg med skrivearbeidet, men at han heretter kan heve hundre kroner månedlig på kontoret –

HEDVIG

Hundre kroner, mor! Det leste jeg.

GINA

Nå, så er han forsørget, stakkars.

HJALMAR

Men så kommer det. Det leste du nok ikke, Hedvig. Etterpå skal denne gaven gå over på deg.

HEDVIG

På meg! Alt sammen?

HJALMAR

Du er sikret det samme beløp for hele ditt liv. Hører du det, Gina?

GINA

Ja, jeg hørte deg nok.

HEDVIG

Tenk – alle de pengene jeg får!

(rusker i ham)

Far, far, er du ikke glad –?

HJALMAR

(unnviker henne)

Glad!

(går om på gulvet)

Hedvig er det; hun er det han tilgodeser så rikelig!

GINA

Ja, for det er jo Hedvig, som har bursdag –

HEDVIG

Og du får det jo allikevel, far! Jeg vil jo gi alle pengene til deg og mor.

HJALMAR

Til mor, ja! Der har vi det.

GREGERS

Hjalmar, dette her er en felle som legges for deg.

Da han var her i morges, sa han: Hjalmar Ekdal er ikke den mannen som du innbiller deg.

HJALMAR

Ikke den mannen –!

GREGERS

Du skal få se det, sa han.

HEDVIG

Men mor, hva er det?

GINA

Gå ut og ta av deg tøyen.

Hedvig går gråteferdig ut gjennom kjøkkendøren

GREGERS

Ja, Hjalmar, – nå vil det vise seg hvem som har rett, han eller jeg.

HJALMAR

(river langsomt papiret tvers over, legger begge stykkene på bordet og sier)

Her er mitt svar.

GREGERS

Det ventet jeg.

HJALMAR

Hvis forholdet mellom deg og ham ble helt forbi da du – kom til å holde av meg, som du kaller det, – hvorfor satte han oss da i stand til å gifte oss?

GINA

Han tenkte vel han skulle få tilpass her i huset.

HJALMAR

Bare *det*? Var han ikke redd for en viss mulighet?

GINA

Jeg skjønner ikke hva du mener.

HJALMAR

Jeg vil vite om – ditt barn har rett til å leve under mitt tak.

GINA

(retter seg i været; øynene lyner)

Og det spør *du* om!

HJALMAR

Du skal svare meg på dette ene: Hører Hedvig meg til – eller –? Nå!

GINA

(ser på ham med kold tross)

Jeg vet ikke.

HJALMAR

(dirrer lett)

Du vet ikke!

GINA

Hvordan kan jeg vite det? En slik en som *jeg* er –

HJALMAR

(stille, vender ser fra henne)

Så har jeg ikke mer å gjøre her i huset.

GREGERS

Tenk deg om, Hjalmar!

HJALMAR

(tar sin ytterfrakke på)

For en mann som jeg er det ingenting å tenke seg om for her.

GREGERS

Jo, her er så usigelig mye å tenke seg om for.

HJALMAR

Gregers, jeg har ikke noe barn!

HEDVIG

(som har åpnet kjøkkendøren)

Men far, hva er det du sier!

GINA

Se da!

HJALMAR

Kom ikke nær meg, Hedvig! Gå langt bort. Jeg tåler ikke å se deg. Farvel

(vil imot døren)

GINA

(roper)

Se på barnet, Hjalmar! Se på barnet!

HJALMAR

Jeg vil ikke! Jeg kan ikke! Jeg må ut; – vekk fra alt dette!

Han river seg løs fra Hedvig og går ut gjennom gangdøren

GINA

Far kommer nok igjen.

GREGERS

Tror du jeg ville alt til det beste, fru Ekdal?

GINA

Ja, jeg tror det nesten; men gud forlate deg allikevel.

HEDVIG

(ligger i sofaen)

Mor, du må få ham hjem igjen!

GINA

Jeg går ut og ser etter ham.

(tar yttertøyet på)

Kanskje han er gått innom til Relling. Men så skal du ikke ligge der og tute.

Lover du meg det?

HEDVIG

(gråter krampaktig)

Ja, jeg skal la det være, når bare far kommer igjen.

Gina går ut gjennom gangdøren

HEDVIG

(setter seg oppreist og tørrer tårene av)

Nå skal du fortelle meg hvorfor far ikke vil vite av meg mer?

GREGERS

Du skal ikke spørre om *det* før du er blitt stor og voksen.

HEDVIG

Jeg vet nok hva det er. – Kanskje jeg ikke er fars riktige barn.

GREGERS

Hvordan skulle *det* gå til?

HEDVIG

Mor kan ha funnet meg. Og nå har kanskje far fått vite det.

GREGERS

Og om så var –

HEDVIG

Jeg synes han kunne være like glad i meg for det. Ja nesten mer. Villanden har vi jo også fått sendt i gave, og allikevel er jeg veldig glad i den.

GREGERS

Ja villanden, det er sant! La oss snakke litt om villanden, Hedvig.

HEDVIG

Den stakkars villanden. Den har han fått lyst til å vri halsen om på!

GREGERS

Ville han vri halsen om på den?

HEDVIG

Ja, han sa det var best for ham, men han ville spare den for min skyld.

GREGERS

Men om nå du frivillig ofret villanden for *hans* skyld?

HEDVIG

(*reiser seg*)

Villanden!

GREGERS

Om du nå for ham offervillig ga det beste du eier og vet i verden?

HEDVIG

Tror du *det* ville hjelpe?

GREGERS

Prøv det, Hedvig.

HEDVIG

(sakte, med lysende øyne)

Jeg vil be bestefar skyte villanden for meg?

GREGERS

Ja gjør det. Men ikke et ord til din mor!

HEDVIG

Hvorfor ikke det?

GREGERS

Hun forstår oss ikke.

HEDVIG

Villanden? Jeg vil prøve det i morgen tidlig.

FEMTE AKT

Hjalmar Ekdals atelier. Et koldt grått morgenlys faller inn; der ligger våt sne på de store ruter i takvinduet

Gina, med smekkeforkle på, kommer med en støvekost og en tørreklut fra kjøkkenet og går hen imot dagligstuedøren. I det samme kommer Hedvig hurtig inn fra gangen

Gregers kommer inn gjennom gangdøren

GREGERS

Har dere fått greie på noe om ham?

GINA

Han er visst nede hos Relling.

GREGERS

Har han virkelig vært ute med de menneskene?

Relling kommer inn fra gangen

HEDVIG

Er far hos deg?

GINA

(samtidig)

Er han der?

RELLING

Ja.

HEDVIG

Og så gir du oss ikke beskjed!

GINA

Hva sier Hjalmar i dag?

RELLING

Han sier ingen verdens ting.

HEDVIG

Ingenting?

RELLING

Ikke et levendes ord.

GINA

Men hva gjør han da?

RELLING

Han ligger på sofaen og snorker.

HEDVIG

Sover han?

GINA

Ja, Hjalmar er fæl til å snorke.

HEDVIG

Kan han sove?

RELLING

Ser sånn ut.

HEDVIG

Det er kanskje bra, det at han får sove.

GINA

Men så er det ikke verdt vi vekker ham for tidlig da. Nå må jeg først få gjort
huset litt pent, og så –. Kom og hjelp meg, Hedvig.

Gina og Hedvig går inn i dagligstuen

GREGERS

(vender seg til Relling)

Kan du forklare meg den åndelige bevegelsen som nå foregår i Hjalmar?

RELLING

Jeg har ikke merket at det foregår noen åndelig bevegelse i ham.

GREGERS

Hva!

RELLING

Hvis han noensinne har hatt tilløp til den slags, så er både røttene og trevlene blitt grundig fjernet allerede i gutteårene; det kan jeg forsikre deg.

GREGERS

Det er merkelig –

RELLING

Ekdals ulykke er at han alltid i sin krets er blitt holdt for å være et lys –

GREGERS

Og det *er* han kanskje ikke?

RELLING

Jeg har aldri merket noe til det.

GREGERS

Han har alltid vært en mann med barnesinn; det er *det* du ikke skjønner.

RELLING

Vakker var han jo, slik som småjomfruer helst vil ha fyrene; og da han nå hadde dette lettrørte gemyttet og dette hjertevinnende i stemmen, og da han forsto så pent å deklamere andres vers og andres tanker –

GREGERS

(harmfull)

Er det Hjalmar du snakker sånn om?

RELLING

Ja, for slik ser det ut innvendig, det gudebilde som du ligger nesegrus for.

GREGERS

Jeg trodde ikke at jeg var helt blind.

RELLING

Å jo, det er ikke langt ifra. For du er en syk mann, du også.

GREGERS

Det har du rett i.

RELLING

Ja. Du lider av et komplisert tilfelle. Først er det denne bryssomme rettskaffenhetsfeberen; og så det som verre er, – alltid går du og ørsker i tilbedelsesdelirium; alltid skal du ha noe å beundre utenfor dine egne greier.

Men du tar så skammelig feil av de store vidunderfluene som du tror du ser og hører rundt deg. Du er nok en gang kommet inn i en husmannsstue med den ideale fordringen; men her bor ikke solvente folk.

GREGERS

Når du ikke har høyere tanker om Hjalmar enn som så, hvor kan du da finne noen glede i støtt og stadig å være sammen med ham?

RELLING

Jeg må da ta meg av de stakkars syke jeg bor i hus med.

GREGERS

Se så! Er Hjalmar også syk? Hvilken kur bruker du på Hjalmar?

RELLING

Jeg sørger for å holde livsløgner oppi ham.

GREGERS

Livs-løgner?

RELLING

Ja, det var det jeg sa. Livsløgner. For livsløgner er det stimulerende prinsipp.

GREGERS

Kan jeg spørre hva det er for en livsløgn Hjalmar er befengt med?

RELLING

Nei takk; jeg røper ikke slike hemmeligheter til kvaksalvere. Du var i stand til å forkludre ham enda mer for meg. Men metoden er virkningsfull. Jeg har anvendt den på Molvik også. Ham har jeg gjort ”demonisk”. *Det* er nå den fontanellen jeg måtte sette i nakken på *ham*.

GREGERS

Er han ikke demonisk?

RELLING

Det er jo bare noe sludder som jeg fant på for å berge livet i ham. Og så gamle løytnanten da! Men han har nå riktignok funnet på kuren selv.

GREGERS

Løytnant Ekdal?

RELLING

Ja.

GREGERS

Ja?

RELLING

Ja, hva mener du om at han, gamle bjørnejegeren, går der inne på mørkeloftet og skyter på kaniner?

Det er ikke lykkeligere skytter i verden enn han, når han får tumle rundt der
inne mellom de fire–fem uttørkede juletrærne.

GREGERS

Han har riktignok måttet slå av på sin ungdoms idealer.

RELLING

Mens jeg husker det, herr Werle junior, – bruk ikke det utenlandske ord:
idealer. Vi har jo det gode norske: løgner.

GREGERS

Mener du at de to ting er i slekt med hverandre?

RELLING

Ja, omtrent som tyfus og forråtnelsesfeber.

GREGERS

Jeg gir meg ikke før jeg har reddet Hjalmar ut av dine klør!

RELLING

Det blir verst for ham. Tar du livsløgnen fra et gjennomsnittsmenneske, så
tar du lykken fra ham med det samme.

(til Hedvig, som kommer fra dagligstuen)

Nå, lille villand–mor, nå går jeg ned og ser om fatter ennå ligger og snorker
og tenker på den merkelige oppfinnelsen.

går ut gjennom gangdøren

GREGERS

(nærmer seg Hedvig)

Jeg kan se på deg at du ikke har gjort det.

HEDVIG

Hva da? Å, det med villanden. Nei. Da jeg våknet i dag tidlig og husket på det vi hadde snakket om, så syntes jeg det var så underlig.

GREGERS

Underlig?

HEDVIG

I går kveld, straks med det samme, syntes jeg der var noe så fint i det; men da jeg hadde sovet, og husket på det igjen, så syntes jeg ikke det var noe videre.

GREGERS

Jeg tror på deg ennå, jeg, Hedvig.

Han går ut gjennom gangdøren.

Hedvig driver om på gulvet; derpå vil hun gå ut i kjøkkenet; i det samme banker det innenfor på loftsdøren; Hedvig går hen og åpner på klem; gamle Ekdal kommer ut; hun skyver døren for igjen

EKDAL

Hm, det er klein moro å gå morgentur alene, du.

HEDVIG

Hadde du ikke lyst til å gå på jakt, bestefar?

EKDAL

Det er ikke jaktvær. Slikt mørke da; en kan knapt se frem for seg. Nå, må vel inn og pynte meg.

går inn i sitt værelse

Hedvig venter litt, skotter mot stuedøren, går hen til reolen, strekker seg på tærne, tar den dobbeltløpede pistol ned fra hyllen og ser på den. Gina, med støvekost og tørreklut, kommer fra dagligstuen. Hedvig legger hurtig og ubemerket pistolen fra seg

GINA

Ikke stå og rot i fars saker, Hedvig.

HEDVIG

Jeg ville bare rydde litt.

GINA

Gå heller ut i kjøkkenet og se om kaffien holder seg varm; jeg vil ta brettet med når jeg går ned til ham.

Hedvig går ut; Gina begynner å feie og gjøre rent i atelieret.

Om en stund åpnes gangdøren nølende, og Hjalmar Ekdal ser inn; han har overfrakken på, men er uten hatt, uvasket og med forpjusket uredt hår; øynene er sløve og matte

GINA

(blir stående med kost i hånden og ser på ham)

Hjalmar, kommer du allikevel?

HJALMAR

(trer inn og svarer med dump røst)

Jeg kommer – for å forsvinne i den samme stund.

GINA

Ja, ja; kan nok tenke meg det. Men jøss' da, – hvordan er det du ser ut!

HJALMAR

Ser ut?

GINA

Og så den pene vinterfrakken din! Den har fått medfart.

HEDVIG

(i kjøkkendøren)

Mor – ?

(ser Hjalmar, skriker høyt av glede og løper imot ham)

Far, far!

HJALMAR

(vender seg bort og slår ut med hånden)

Vekk, vekk, vekk!

(til Gina)

Kan du få henne vekk?

GINA

(halvhøyt)

Gå inn i dagligstuen, Hedvig.

Hedvig går stille derinn

HJALMAR

(travelt, trekker bordskuffen ut)

Jeg må ha mine bøker med meg. Hvor er mine bøker?

GINA

Hvilke bøker?

HJALMAR

Mine vitenskapelige tidsskrifter, naturligvis.

GINA

(søker i reolen)

Er det disse her som ikke er noe perm på?

HJALMAR

Ja.

GINA

Det blir altså ved det at du flytter ifra oss, Hjalmar?

HJALMAR

(roter mellom bøkene)

Ja det sier seg da selv, synes jeg.

GINA

Ja-ja. Men gamlefar da? Hva skal der bli av *ham*?

HJALMAR

Jeg kjenner min plikt; den gamle flytter med meg. Hm. –

(nølende)

Er der ingen som har funnet hatten min på trappene?

GINA

Nei. Har du mistet hatten?

HJALMAR

Jeg hadde den naturligvis på da jeg kom i natt; men i dag kunne jeg ikke finne den.

GINA

Jøss', hvor har du vært henne med de to ranglefantene?

HJALMAR

Å, spør meg ikke om uvesentlige ting.

GINA

Bare du ikke blir forkjølet.

(går ut i kjøkkenet)

Hjalmar går frem til det overrevne papir fra gårsdagen, tar det og ser på stykkene; legger det hurtig fra seg idet Gina kommer

GINA

(setter et dekket kaffebrett på bordet)

Her kommer jeg med en tår varmt, om du kunne ha lyst. Og så er her smørbrød og litt saltmat til.

HJALMAR

(skotter til brettet)

Saltmat? Aldri under dette tak! Riktignok har jeg ikke nytt faste næringsmidler på snart fire og tyve timer; men det får være det samme.

– Hvor finner jeg dagboken min og de viktige papirene mine?

(åpner stuedøren, men viker tilbake)

Der er hun også!

GINA

Ja, herre gud, et steds må da barnet være.

HJALMAR

Gå ut.

I de siste øyeblikk jeg tilbringer i mitt fordums hjem, ønsker jeg å forskånes
for uvedkommende –

går inn i stuen

HEDVIG

(med et sett imot sin mor, spør sakte og bevende)

Er det meg?

GINA

Hold deg i kjøkkenet, Hedvig; eller nei, – gå heller inn i kammerset til deg
selv.

*Hedvig står et øyeblikk urørlig, i angst og rådvillhet, biter lebene sammen
for å kvele gråten; så knytter hun krampaktig hendene og sier sakte*

Hun lister seg hen og tar pistolen fra hyllen, åpner loftsdøren på klem, smyger inn og trekker døren til etter seg. Hjalmar og Gina begynner å disputere inne i dagligstuen

HJALMAR

(kommer med noen skrivebøker og gamle løse papirer, som han legger på bordet)

Å det blir jo tusen ting jeg må slepe med meg.

GINA

(følger etter med vadsekken)

Så la alt det andre ligge, og ta bare med deg en skjorte og et par underbukser.

Hjalmar trekker ytterfrakken av seg og kaster den på sofaen

GINA

Og så står kaffien og blir kald også.

HJALMAR

Hm.

drikker uvilkaarlig en slurk og derpå atter en

GINA

(tørrer stolryggene av)

Verst blir det nå for deg å finne et stort loftsrom til kaninene.

HJALMAR

Hva! Skal jeg slepe alle de kaninene med meg også?

GINA

Ja, gamlefar kan da ikke være uten kaniner.

HJALMAR

Det får han sannelig venne seg til.

GINA

(støver av i reolen)

Skal du ha med deg fløyten?

HJALMAR

Nei. Ingen fløyte for meg. Men gi meg pistolen!

GINA

Vil du ha pistolen med deg?

HJALMAR

Ja.

GINA

(søker etter den)

Den er borte. Han må ha tatt den med seg inn.

HJALMAR

Er han på loftet?

GINA

Ja.

HJALMAR

Hm, – den ensomme gubbe.

han tar et stykke smørrebrød, spiser det og drikker kaffekoppen ut.

GINA

Hadde vi nå ikke leid bort værelset, kunne du ha flyttet der inn.

HJALMAR

Jeg skulle bli boende under samme tak som –! Aldri, – aldri!

GINA

Men kunne du da ikke for en dags tid eller to slå deg ned i dagligstuen?

HJALMAR

Aldri innenfor disse murene!

GINA

Men nede hos Relling og Molvik da?

HJALMAR

Å nei, jeg må nok ut i stormen og snøkavet, – gå fra hus til hus og søke etter ly for far og meg.

GINA

Men du har jo ingen hatt, Ekdal! Du har jo mistet hatten.

HJALMAR

En hatt må skaffes til veie.

(tar et nytt stykke smørbrød)

Det må gjøres forberedelser. For jeg har da ikke tenkt å sette livet til heller.

(søker etter noe på brettet)

GINA

Hva er det du ser etter?

HJALMAR

Smør.

Det trengs ikke; jeg kan godt spise tørt brød.

GINA

(bringer en smørskål)

Se her; det skal være nykjernet.

Hun skjenker en ny kopp kaffe for ham; han setter seg i sofaen, legger mer smør på smørrebrødet, spiser og drikker en stund i taushet

HJALMAR

Ville jeg, uten å bli nedlesset av noen – av noen som helst, – kunne bo inne i stuen en dag eller to?

GINA

Ja, det kunne du så godt, hvis du bare ville.

HJALMAR

For jeg ser ikke muligheten av å få alle sakene til far så raskt ut.

GINA

Så er det jo det også, at først må du vel fortelle ham at du ikke lenger ville leve sammen med oss andre.

HJALMAR

(skyter kaffekoppen fra seg)

Det også, ja; å skulle rippe opp igjen alt dette rotet –. Jeg må områ meg; jeg må ha pusterom; jeg kan ikke bære alle byrdene på en eneste dag.

GINA

Nei, og i tillegg med det styggeværet som er ute.

HJALMAR

(flytter på grossererens brev)

Jeg ser det papiret ligger her og slenger ennå.

GINA

Ja jeg har ikke rørt det.

HJALMAR

Den angår jo ikke meg –

GINA

Og jeg tenker sannelig ikke å nyttiggjøre meg av den.

HJALMAR

– men det er ikke verdt at det går i vasken uansett; – i alt rotet når jeg flytter, kunne den så lett –

GINA

Jeg skal nok ta vare på det, Ekdal.

HJALMAR

Gavebrevet tilhører jo først og fremst far; og det får bli hans sak om han vil bruke det.

GINA

(sukker)

Ja, stakkars gamle far.

HJALMAR

Har vi noe lim?

GINA

(går til reolen)

Her er lim.

HJALMAR

(klipper og klistrer)

Sånn. La det ligge der så lenge. Og når det er blitt tørt, så ta det vekk. Jeg vil ikke se det for mine øyne mer. Aldri!

Gregers Werle kommer inn fra gangen

GREGERS

(litt forundret)

Hva, – er du her, Hjalmar?

Du har spiser frokost, ser jeg.

HJALMAR

Også legemet gjør iblant sine krav gjeldende.

GREGERS

Hva har du bestemt deg for?

HJALMAR

For en mann som jeg, er der kun én vei å gå. Jeg holder på å sanke sammen mine viktigste saker. Men det tar tid.

GINA

(litt utålmodig)

Skal jeg så gjøre stuen i stand til deg, eller skal jeg pakke vadsekken?

HJALMAR

(etter et ergerlig sideblikk mot Gregers)

Pakk, – og gjør i stand!

GINA

(tar vadsekken)

Ja–ja, så legger jeg ned skjorten og det andre da.

går inn i stuen og trekker døren til etter seg

GREGERS

(etter en kort taushet)

Aldri hadde jeg tenkt at dette skulle bli enden på det. Er det virkelig en nødvendighet for deg å gå fra hus og hjem?

HJALMAR

(driver urolig omkring)

Hva vil du jeg skal gjøre da? Jeg må ha det godt og trygt og fredelig omkring meg.

GREGERS

Men kan du da ikke det? Forsøk det bare. Det er solid grunn å bygge på her. Og husk på du har jo også oppfinnelsen å leve for.

HJALMAR

Å snakk ikke om oppfinnelsen.

HJALMAR

Det var Relling som fikk meg til det.

GREGERS

Relling?

HJALMAR

Ja.

GREGERS

Aha, – det var Relling!

HJALMAR

Hedvig trodde på den. - Ja, det vil si, – som den dåren jeg er har jeg gått her og innbilt meg at hun trodde på den.

GREGERS

Kan du virkelig tro at Hedvig skulle vært falsk mot deg!

HJALMAR

(uten å svare)

Så usigelig som jeg har elsket det barnet. – og så diktet og drømte jeg meg inn i den innbilning at hun var så usigelig glad i meg også.

GREGERS

Sier du at *det* bare var en innbilning?

HJALMAR

Der er denne forferdelige tvilen –; kanskje Hedvig aldri helt ærlig har vært glad i meg.

GREGERS

Jeg tror nok du får bevis på at stakkars Hedvig er glad i deg likevel!

HJALMAR

Å hva slags bevis kan hun gi meg!

GREGERS

Hedvig kjenner ikke til svik.

HJALMAR

Hvem vet hva Gina og denne fru Sørby mangen gang kan ha sittet her og hvisket og tisket om? Og Hedvig pleier ha ørene med seg, hun. Kanskje kom gavebrevet ikke så uventet til og med.

GREGERS

Hva er det som har gått av deg!

HJALMAR

Jeg har fått øynene opp.

Jeg som ville satt min høyeste lykke i å ta henne varsomt ved hånden og lede henne som man leder et mørkredd barn gjennom et stort øde rom! Men nå ser jeg det så nagende sikkert! Den fotografen oppe i loftsleiligheten har aldri vært noe helt og fullt for henne. Hun har bare listelig sørget for å stå på en god fot med ham så lenge til tiden kom.

GREGERS

Dette her tror du ikke selv, Hjalmar.

HJALMAR

Det forferdelige er jo nettopp at jeg ikke vet hva jeg skal tro!

Et pistolskudd høres inn på loftet

GREGERS

(høyt, i glede)

Hjalmar!

HJALMAR

Nå går han på jakt også.

GREGERS

(levende, grepet)

Det var beviset!

HJALMAR

Hvilket bevis?

GREGERS

En barnslig offerhandling. Hun har fått din far til å skyte villanden.

HJALMAR

Skyte villanden!

GINA

Hva!

HJALMAR

Hva skulle *det* være godt for?

GREGERS

Hun ville ofre for deg det beste hun eide i verden; for så måtte du komme til å bli glad i henne igjen, mente hun.

HJALMAR

(bløtt, beveget)

Å, det barnet!

GINA

Ja, hva *hun* kan finne på.

GREGERS

Hun ville bare ha din kjærighet igjen, Hjalmar.

GINA

(kjemper med gråten)

Der kan du se selv, Hjalmar.

HJALMAR

Hvor er hun?

GINA

(snøfter)

Hun sitter vel ute på kjøkkenet.

HJALMAR

(går hen, river kjøkkendøren opp og sier)

Hedvig! Hedvig!

(ser seg om)

Nei, her er hun ikke.

GINA

Så er hun på rommet sitt da.

HJALMAR

(utenfor)

Nei, her er hun heller ikke.

(kommer inn)

Har hun gått ut?

GINA

Ja, du ville jo ikke ha henne noe sted i huset.

HJALMAR

Om hun bare snart ville komme hjem, – så jeg kan få sagt henne på ordentlig –. Nå skal alt bli bra, Gregers.

Gamle Ekdal kommer i døren til sitt værelse; han er i full uniform og har travelt med å spenne sabelen om seg

HJALMAR

(forbauset)

Far! Er du der!

GINA

Var det på rommet ditt du skjøt?

EKDAL

Skjøt jeg? Hm!

GREGERS

(roper til Hjalmar)

Hun har selv skutt villanden!

HJALMAR

Hva er dette her!

(skynder seg til loftsdøren, river den til side, ser inn og skriker høyt)

Hedvig!

GINA

(løper mot døren)

Hva er det!

HJALMAR

(går inn)

Hun ligger på gulvet!

GREGERS

Ligger Hedvig!

inn til Hjalmar

GINA

(samtidig)

Hedvig!

(inn på loftet)

Nei, nei, nei!

Hjalmar, Gina og Gregers sleper Hedvig inn i atelieret; i den nedhengende høyre hånd holder hun pistolen fastklemt mellom fingrene

HJALMAR

(forstyrret)

Pistolen er gått av. Hun har truffet seg selv.

Rop om hjelp!

GREGERS

Relling!

Hjalmar og Gregers legger Hedvig ned på sofaen

EKDAL

(stille)

Skogen hevner.

HJALMAR

(på kne ved henne)

Nå kommer hun seg snart.

GINA

(som er kommet igjen)

Hvor har hun truffet seg? Jeg kan ikke se noen ting –

Relling kommer hurtig, og rett etter ham Molvik; den siste er uten vest og halstørkle, med åpen livkjole

RELLING

Hva skjer?

GINA

De sier Hedvig har skutt seg.

HJALMAR

Kom her og hjelp!

RELLING

Skutt seg!

(han rykker bordet til side og begynner å undersøke henne)

HJALMAR

(ligger og ser angstfullt opp på ham)

Det kan da ikke være farlig? Hva, Relling? Hun blør nesten ikke. Det kan da ikke være farlig?

RELLING

Hvordan skjedde dette?

GINA

Hun ville skyte villanden.

RELLING

Villanden?

HJALMAR

Nå, Relling, – hvorfor sier du ingen ting?

RELLING

Kulen er gått inn i brystet.

HJALMAR

Ja, men hun kommer seg da!

RELLING

Du ser vel at Hedvig ikke lever.

HJALMAR

(springer opp)

Jo, jo, hun *må* leve! Å, gud velsigne deg, Relling, – bare et øyeblikk, – bare så lenge til jeg kan få sagt henne hvor usigelig glad jeg var i henne hele tiden!

RELLING

Hjertet er truffet. Indre forblødning. Hun døde på stedet.

MOLVIK

Barnet er ikke dødt; det sover.

RELLING

Hold kjeft!

RELLING

(søker å løse pistolen)

Den sitter helt fast.

GINA

Nei, nei, Relling, brekk ikke fingrene hennes.

HJALMAR

Hun skal få den med seg.

GINA

Men barnet skal ikke ligge på her ute. Hun skal inn i på rommet sitt, skal hun. Ta i, Hjalmar.

HJALMAR

Holder du dette ut, Gina?

GINA

Nå er hun vel like mye din som min.

MOLVIK

(strekker armene ut og mumler)

Lovet være herren; til jord skal du bli; til jord skal du bli –

RELLING

(hvisker)

Hold kjeft, menneske; du er jo full.

Hjalmar og Gina bærer liket ut gjennom kjøkkendøren. Relling lukker etter dem. Molvik sniker seg ut på gangen

RELLING

Ladningen har svidd kjolelivet. Hun må ha trykket pistolen like imot brystet og fyrt av.

GREGERS

Hedvig er ikke død forgjeves. Så du hvordan sorgen frigjorde det storslagne i ham?

RELLING

Storslagne blir de fleste når de står i sorg ved et lik. Men hvor lenge tror du den herligheten varer hos *ham*?

GREGERS

Skulle ikke den vare og vokse for livet!

RELLING

Innen trekvart år er lille Hedvig ikke annet enn et vakkert deklamasjonstema for ham.

GREGERS

Og det tør du si om Hjalmar!

RELLING

Vi skal snakkes ved når det første gresset er visnet på hennes grav. Da kan du få høre ham gulpe opp om ”det faderhjertet for tidlig frarevne barn”; da skal du få se ham sylte seg inn i bevegethet og i selvbeundring og i selvmedlidenhet.

GREGERS

Hvis *du* har rett, og *jeg* feil, så er ikke livet verdt å leve.

SLUTT